

ЛЕМКІВЩИНА LEMKIVSHCHINA

РІК XXIII, Ч. 3(90)

ОСІНЬ — 2002 — FALL

VOL. XXIII, No. 3 (90)

НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY
IN A FREE UKRAINIAN STATE

ЛЕМКІВЩИНА

LEMKIVSHCHYNA

ВИДАЄ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ
PUBLISHED BY ODLWU, INC.

РІК XXIII, Ч. 3 (90) ОСІНЬ — 2002 — FALL VOL. XXIII, No. 3 (90)

ЗМІСТ

І. Кирилюк: Осінь	1
Україна-Польща: важкі питання	2
Узгодження та розбіжності	4
Кінцевий протокол	7
До 60-ліття Української Повстанської Армії	
Я. Стех: Ювілей 100-ліття від дня народження о. Михайла Блазовського	12
Lemkivshchyna	
Polish President condemns "Operation Vistula"	15
Eternal Memory to the Victims of September 11	17
Слідами традиції, обрядів	
Л. Тхір: Лемківське весілля у селі Явірник (закінчення)	18
С. Резниченко: Депортація лемків з території Польщі в Україну в період з 1944 по 1946 роки	20
Бюлетень СФУЛО	
Вітання III Конгресові СФУЛО	22
З конгресової залі	
Є. Сверстюк: Лемки на малі України	24
Храм лемків на дорозі до землі обітваної	25
Горіли Ватри... ..	26
Зберіжимо історичну пам'ять задля Лемківщини (Заклик)	31
Посмертна згадка:	
Св. п. Андрій Моряк	32

На обкладинці: Никифор Дровняк. "Церква". Аквагель, 14x18 см.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Марія Дупляк (гол. редактор), Павло Лопата

EDITORIAL BOARD:

Marie Duplak (Editor-in-chief), Pavlo Lopata

Мистецьке оформлення обкладинки Михайла Черешньовського
Cover design by Mykhailo Cheresniiovskyi

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ

ЕКЗЕКУТИВА

Зенон Галькович	голова
Марія Дупляк	1-ий заст. голови
	і реф. зовнішніх зв'язків
Стефан Гованський	2-ий заст. голови
	і музейний реф.
Анна Войтович	секретар
Стефан Косцюлек	скарбник

РЕФЕРЕНТУРИ

Василь Гаргай	організаційна
Юрій Ковальчик	допомогова
Іван Гресь	культ.-освітня

ВІЛЬНІ ЧЛЕНИ

Іван Васічко	Володимир Блажейовський
Іван Філь	Теодор Малиняк
Зенон Войтович	Анна Павелчак
Микола Дупляк	

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Михайло Дзіман	голова
Теодор Марчівський	член

ТОВАРИСЬКИЙ СУД

Іван Хомко	голова
Юліян Котляр	член
Петро Русинко	член

Адреса Крайової Управи ООЛ:
ODLWU, Inc.

P.O. Box 7, Clifton, N.J. 07011-0007

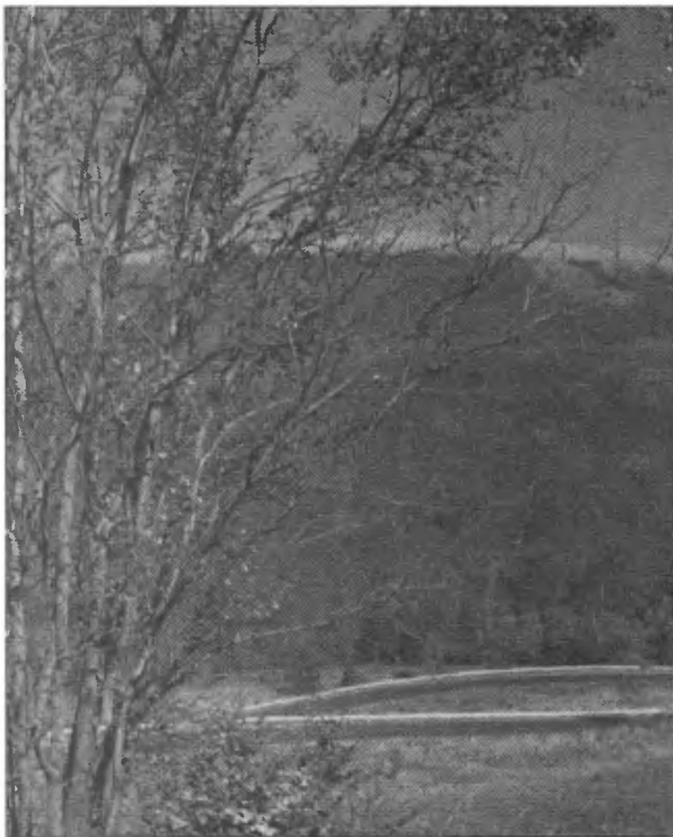
Адреса Редакції й Адміністрації:
"Lemkivshchyna" Magazine

P.O. Box 7

Clifton, N.J. 07011-0007 USA

Fax: 973-473-2144 e-mail: mduplak@aol.com

Printed in USA by COMPUTOPRINT Corp.
35 Harding Avenue, Clifton, N.J. 07011
Tel.: (973) 772-2166
Fax: (973) 772-1963
e-mail: computopr@aol.com

Бескиди. Ветлинська полонина (1253 м).

Іван Киризюк

ОСІНЬ

Тче вітер на скрипці
Музику суму
Під осіннім віконцем
Лежать яблука зріли
В жовто-червоних надіях
Йде у повазі
Осінь по саду
Несе коромисло
Із грон винограду
Молоком білим
Розлилось сонце по хмарах
Чорни ворони
Мов шапка бараня
Присіли
На вершку тополі.

26-ий КРАЙОВИЙ З'ЇЗД ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ в АМЕРИЦІ

відбудеться

в суботу, 9 листопада 2002 р.

в готелі "РАМАДА"

Route 10 West, East Hanover, NJ

**Головну доповідь виголосить
проф. Іван Щерба (Львів, Україна) — голова СФУЛО**

ЗАПРОШУЄМО!

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: ВАЖКІ ПИТАННЯ

ПІДСУМКИ ПРОВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СЕМІНАРІВ “УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ СТОСУНКИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ”, ЯКІ ПРОХОДИЛИ У ВАРШАВІ ТА ЛУЦЬКУ У 1996-2001 РР.

Упродовж 1996-2001 рр. відбулося 10 наукових семінарів, присвячених проблемі “Українсько-польські стосунки в роки Другої світової війни”. Ініціативу організації цих зустрічей виявили учасники Світового Союзу Воїнів Армії Крайової і Об’єднання українців у Польщі. Початкові семінари передувала зустріч українських і польських істориків у Підкові Лесней 7-9 червня 1994 р., на якій було обговорено комплекс питань, пов’язаних з історією українсько-польських взаємин в період з 1918 по 1948 рр. Підсумком спільного засідання стало комюніке, в якому було представлено погляди обох сторін на складні питання співіснування та конфліктів між двома народами у один з найдраматичніших періодів їхнього спільного минулого. Дискусія, що відбулася під час зустрічі, показала, що порушувані проблеми потребують докладного фахового розгляду та взаємного з’ясування. В підготовленому на закінчення повідомленні декларовано спільну участь в реалізації наступних заходів: створення польсько-українських груп, котрі досліджуватимуть найскладніші періоди нашої спільної історії; проведення обміну історичними працями, архівними документами, фото та іншими матеріалами; опрацювання на підставі проведених досліджень чергових версій документів, які зближують спільний погляд на польсько-українських стосунки у ХХ столітті.

Через два роки, у 1966 р. Світовий Союз Воїнів Армії Крайової і Об’єднання Українців у Польщі у підписаній угоді узгодили, що будуть стимулювати дослідження шляхом залучення зацікавлених цією тематикою українських і польських істориків та періодично організувати наукові семінари, на яких дослідники будуть представляти результати своєї праці й визначати, в яких питаннях їхні позиції співпадають, а в яких є помітні розбіжності, що потребують подальшого вивчення. Наукове та методичне керівництво цією роботою з польського боку

взяв на себе Військовий історичний інститут (Варшава), з українського — Волинський державний університет ім. Лесі Українки (Луцьк). Перший із запланованих семінарів відбувся у Луцьку в березні 1996 р. На ньому обговорено й схвалено загальну програму семінарів українських і польських істориків. На другому семінарі у Варшаві в травні 1997 р. розглянуто питання українсько-польських відносин в контексті національної політики II Речіпосполитої (1918-1939 рр.) і розпочато обговорення проблематики періоду Другої світової війни. Обмін інформацією, поглядами й оцінками дозволив окреслити нинішній стан вивчення проблеми, сфери співпадіння чи близькості точок зору, а також розбіжностей у підходах до її дослідження та інтерпретації. Головна увага на семінарах приділена подіям Другої світової війни — фундаментальній сторінці історії польсько-українських стосунків новітньої доби. Від другого семінару розпочато публікацію матеріалів семінарів, котрі виходили двома мовами під загальною назвою “Україна – Польща: важкі питання”.

У 1996-2001 рр. відбулося 10 наукових семінарів, присвячених вказаній проблематиці, в яких (у кожному) брали участь по 15-20 істориків з кожної сторони з наукових центрів Варшави, Кракова, Торуня, Вроцлава, Кошаліна, Перемишля, Пйотркова Трибунальського, Києва, Львова, Луцька, Рівного, Івано-Франківська, Чернівців, Тернополя, Острога. На семінарах виголошено 60 тематичних доповідей (30 українською і 30 польською мовами), а також проведено дискусії з питань українсько-польських стосунків в період 1918-1947 рр. Здійснений обмін інформацією, поглядами і оцінками дозволив окреслити сучасний стан досліджень проблематики, узгодити спільні підходи, а також створити підстави для узгодження розбіжностей та протилежних версій інтерпретації подій і формулювання висновків, що у

підсумку провадило до поступового випрацювання спільних позицій обох сторін. Виголошені доповіді і дискусії показали, що не у всіх питаннях досягнуто згідності поглядів. Різниця позицій меншою мірою торкалася фактографічної площини, натомість більшою — інтерпретаційної.

Семінари були вдалим зустрічами польських та українських істориків. У спокійній і поважній атмосфері, без зайвих емоцій дослідники отримали можливість представлення своєї точки зору на теми польсько-українських стосунків в роки Другої світової війни. У вільному обміні інформацією, поглядами й оцінками складних проблем взаємних відносин зроблено спробу з'ясування нинішнього стану знань про них.

Проведені семінари показали, що можна і треба сісти за спільний стіл, щоб обмінятися думками й представити результати досліджень, які спираються на документи, у предметній дискусії встановити причини, перебіг і наслідки українсько-польського конфлікту. Це є єдиний шлях до з'ясування існуючих розбіжностей в оцінці подій та опрацювання об'єктивної історії польсько-українських стосунків в роки Другої світової війни.

Реальним здобутком 10-ти проведених міжнародних наукових семінарів є 10 томів "Польща—Україна: важкі питання", котрі містять доповіді, матеріали дискусій, схвалені узгодження й розбіжності, а також хронологію подій на Волині і в Галичині в 1939-1945 рр. Ці матеріали заповнюють лакуни в історії українсько-польських стосунків періоду Другої світової війни і можуть бути використовувані в підготовці істориків, політологів, соціологів, фахівців з міжнародних відносин. Окрім того, семінари сприяли формуванню групи молодих істориків, заохочених до дослідження польсько-українських взаємин у ХХ ст., що створює добру перспективу дальшого розвитку студій з історії України в Польщі та історії Польщі в Україні.

Здобутий досвід кількарічних систематичних семінарських зустрічей вказує на потребу продовження досліджень взаємних стосунків у ХХ ст. Важливу роль у цих дослідженнях повинні відіграти взаємний обмін інформацією, документами і результатами наукових студій,

спільні дискусії над суперечливими проблемами минулого та інформування обох суспільств про їх підсумки. Одночасно учасники семінарів вважають, що подальші дослідження не повинні зводитися лише до пошуків вини або відповідальності тої чи іншої сторони за минулі події, а йти у напрямку встановлення і пояснення їх дійсних причин, представлення висновків для майбутнього.

Продовженням польсько-українських семінарів будуть наукові конференції, що проводитимуть спільно Національна Академія Наук України, Вроцлавський університет та Колегіум Східної Європи у Вроцлаві.

Учасники семінарів висловлюють подяку Комітетові наукових досліджень, Фондові ім. Стефана Баторія, Міністерству закордонних справ, Міністерству національної оборони, Раді пам'яті боротьби й мучеництва, Об'єднанню "Польська спільнота", Академії національної оборони, Управлінню в справах комбатантів і репресованих, осередку "Карта", Центральній військовій бібліотеці, "Поляр Фонду ім. д-ра Мар'яна Кантона, Депозитно-кредитному банків АТ в Любліні, Акціонерній спілці" (усі Польща) за фінансову і організаційну допомогу, яка дозволила провести дослідження і заплановані семінари.

Рівночасно учасники семінарів висловлюють вдячність Міністерству закордонних справ України, Посольству України в Польщі, Волинській обласній державній адміністрації, Волинському державному університетові ім. Лесі Українки, Міжнародному фондові "Відродження", які долучилися й брали активну участь в організації міжнародних наукових форумів істориків.

(Підписи учасників)

За програмою семінару, з українського боку в останньому 10-му семінарі (2001 р.) взяли участь такі особи:

Проф. В. Баран, доц. Г. Бухало, доц. В. Дмитрук, проф. Б. Заброварний, доц. І. Ільющин, доц. Ю. Киричук, проф. В. Колесник, проф. К. Кондратюк, проф. С. Кульчицький, доц. М. Кучерепа, мгр. В. Макар, проф. Ю. Макар, проф. С. Макачук, доц. В. Матійченко, мгр. В. Онішук, проф. В. Сергійчук, проф. Ю. Сливка, Є. Стахів, проф. Є. Трофимович, проф. М. Швагуляк, доц. І. Цепенда.

Від редакції. Нижче, пропонуємо нашим читачам запізнатися з узгодженнями, розбіжностями та пропозиціями української і польської сторін, що були представлені під час 10-го семінару, який відбувся у 2001 році, а темою якого була депортаційна акція “Вісла”. Відтак публікуємо кінцевий, прийнятий спільний протокол та занву українських організацій західньої діаспори.

УЗГОДЖЕННЯ ТА РОЗБІЖНОСТІ

до теми “Загальні втрати людности під час польсько-українського міжетнічного конфлікту в 1939-1947 роках”

УЗГОДЖЕННЯ

Гене́за та характеристика подій

В основі польсько-українського конфлікту лежали різні погляди щодо приналежності східних територій довоєнної Речі Посполитої. Поляки не згоджувалися на зміну свого державного східного кордону, українці не сприймали повернення до стану напередодні вересня 1939 року з огляду на прагнення відновити на цих землях власну самостійну державу.

Підсумки втрат

Під час Другої світової війни внаслідок німецької та радянської окупацій – арештів, екзекуцій, пацифікації сіл, масових депортацій углиб СРСР, вивезення на роботи до Рейху, а також унаслідок боротьби з німецькими військами, радянськими партизанами і Червоною Армією – в Східній Галичині, на Волині і в південно-східних повітах сучасної Польщі, загинуло кількасот тисяч українців та поляків. Сучасний стан досліджень не дозволяє конкретно визначити кількість втрат.

У свідомості обох народів особливо болісною залипається рана щодо злочинів над цивільною людністю Волині, Східної Галичини та інших теренів, спільно заселених українцями й поляками. Цей конфлікт супроводжувався руйнуванням традиційних суспільних норм поведінки, що базувалися на християнських засадах.

За науковими дослідженнями польських істориків, втрати поляків у 1939-1945 роках від рук українських екстремістів на Волині могли сягати 50-60 тисяч осіб, а на теренах колишніх Львівського, Тернопільського і Станіславського воєводств близько 20-25 тисяч осіб.

Додатково, втрати польського цивільного населення у 1939-1947 роках на теренах південно-східних повітів сучасної Польщі могли становити 5-6 тисяч осіб.

В українській історіографії досі немає подіб-

них детальних досліджень про польські втрати. Сучасний стан українських досліджень також не дозволяє докладно підсумувати українські жертви у вказаних районах. Попередньо можна ствердити, що від рук поляків у 1939-1947 роках, у тому числі під час акції “Вісла”, згинули тисячі українців.

Одночасно у польській історіографії донині не було підрахунку узагальнюючих втрат українського населення.

Пропозиції

У зв'язку з вищесказаним є необхідність подальшого пошуку, що призведе до кращого виявлення взаємних втрат. Учасники семінару звертаються до найвищої влади Польщі та України з проханням про фінансову допомогу в реалізації цієї мети.

РОЗБІЖНОСТІ

Загальні уваги

1. Польські історики вважають, що Друга світова війна призвела до екстермінації значної частини населення, яке проживало на багатонаціональній території колишньої Другої Речі Посполитої. З території із змішаною національною структурою, хоча з перевагою українського населення, зникло присутнє там століттями єврейське населення, а також у значній мірі польське.

Українські історики, не заперечуючи того, що в роки Другої світової війни на українських землях відбулося масове винищення українського, польського, єврейського, білоруського, чеського та інших етносів, вважають, що проблема етноциду єврейського населення в роки Другої світової війни не стосується причин і наслідків польсько-українського міжетнічного конфлікту, і вона має розглядатися окремо.

Гене́за і характеристика подій

1. Польські історики в питанні генези і опису явища стверджують: не без впливу на перебіг

польсько-українського конфлікту в 1939-1947 роках була проведена СРСР і Німеччиною екстермінація польського, українського, єврейського населення, яке проживало на цих територіях. У місцях масових езекуцій, гетто і таборах смерти було закатовано близько 500 тисяч євреїв із Східної Галичини і понад 200 тисяч — з Волині. Перебіг цих подій породжував почуття всюдозволеності, безкарності для фізичного винищення небажаного сусіда.

Метою акції ОУН і УПА було усунення польського населення з Волині і південно-східних воєводств шляхом примусу його до втечі або фізичної ліквідації, що мало уможливити побудову однонаціональної української держави.

Польські історики вважають за необхідне підкреслити, що криваві події на Волині і в Східній Галичині мали ознаку етнічної чистки — керовані, заплановані і координовані керівництвом ОУН і УПА при активній підтримці частини українського суспільства. Фізичне винищення польського елементу супроводжувалось знищенням матеріальних слідів існування польського населення на цій території.

На увагу заслуговує факт, що план депольонізації східних кресів і будівництва української держави, елементом якого були злочини проти польського населення, здійснювався за умови відсутності будь-яких реальних шансів для створення української незалежної держави.

Особливо брутальні злочини щодо польського населення давали поштовх для таких акцій у відповідь. Але, однак дії польської сторони в більшості випадків були реакцією на діяльність українського підпілля і в основному мали оборонний характер.

Українські історики вважають, що витіснення з Волині поляків, було відповіддю на безкомпромісну політику Польського еміграційного уряду в Лондоні щодо майбутнього українсько-польського кордону, яка втілювалася його Делегатурою і польськими збройними формуваннями на вказаних територіях, і колаборації певної частини польського населення з німецькою та більшовицькою окупаційною владами, спрямованої проти українства, а також польським терором проти українців Холмщини, починаючи з 1942 року.

PROPOZYCJE

do uzgodnień tematu “Ogólny bilans strat ludności w wyniku polsko-ukraińskiego konfliktu narodowościowego w latach II wojny światowej”

Uwagi ogólne

Druga wojna światowa przyniosła całkowitą eksterminację znacznej części ludności zamieszkującej obszar wielonarodowościowych ziem wschodnich II Rzeczypospolitej. Z terenów o mieszanej strukturze narodowościowej, choć z przewagą ludności ukraińskiej, znikła obecna tam od wieków, społeczność żydowska oraz polska.

Geneza i opis zjawiska

Dokonało się to w warunkach konfliktu totalnego, któremu towarzyszyło rozchwianie tradycyjnych norm i zachowań społecznych wyrastających z wartości dekalogowych. Nie bez znaczenia dla przebiegu konfliktu ukraińsko-polskiego z lat 1939-1945 pozostawała przeprowadzona wcześniej przez Niemców eksterminacja blisko milionowej mniejszości żydowskiej zamieszkującej obszar Wołynia oraz Galicji Wschodniej. Praktycznie na oczach miejscowej ludności ukraińskiej i polskiej, przy jej biernym postawie, dokonała się zagłada narodu żydowskiego. Przebieg tamtych wydarzeń rodził poczucie przyzwolenia i bezkarności

dla fizycznej eliminacji niepożądanego sąsiedztwa.

Celem akcji OUN-UPA usunięcie ludności polskiej z Wołynia i województw południowo-wschodnich poprzez jej fizyczną likwidację lub zmuszenie do ucieczki, co miało umożliwić budowę jednolitego narodo-państwa ukraińskiego. Fizycznej eliminacji elementu polskiego towarzyszyło niszczenie materialnych śladów istnienia ludności polskiej na tym terenie.

Krwawe wydarzenia na Wołyniu, Galicji Wschodniej miały znamiona czystki etnicznej — działania zamierzonego, zaplanowanego oraz koordynowanego przez kierownictwo OUN-UPA, przy czynnym lub biernym poparciu części społeczności ukraińskiej.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że plan depolonizacji kresów wschodnich i budowy państwa ukraińskiego, którego elementem były zbrodnie na ludności polskiej dokonywał się w warunkach braku jakiegokolwiek realnych szans na utworzenie niepodległego państwa ukraińskiego.

Szczególnie okrutne mordy UPA na ludności polskiej uruchamiały spiralę równie bezwzględnych akcji odwetowych. Nie mniej jednak poczynania strony

polskiej w większości przypadków były reakcją na działania podziemia ukraińskiego i w większości nosiły charakter defensywny.

Szacunki strat

W latach Drugiej wojny światowej w wyniku okupacji sowieckiej i niemieckiej – aresztowań, egzekucji, pacyfikacji wsi, masowych deportacji w głąb ZSRR i wywozu na roboty do Rzeszy, a także w wyniku walk z oddziałami niemieckimi, partyzantką sowiecką i Armią Czerwoną, w Galicji Wschodniej i na Wołyniu śmierć poniosło kilkaset tysięcy Ukraińców i Polaków. Obecny stan badań nie pozwala na bardziej precyzyjne określenie bilansu strat. W tym samym czasie władze hitlerowskie dokonały zagłady ludności żydowskiej, mordując w miejscach masowych egzekucji, gettach i ośrodkach zagłady około 500 tys. Żydów z

Galicji Wschodniej i ponad 200 tys. z Wołynia.

W pamięci narodu polskiego jako szczególnie bolesna rana pozostaje sprawa masowych mordów OUN-UPA na ludności polskiej Wołynia i Galicji Wschodniej. W oparciu o istniejące badania naukowe można stwierdzić, że straty ludności polskiej na Wołyniu w latach 1941-1944 mogły wynieść 50-60 tys. osób, a na obszarze województw: lwowskiego, tarnopolskiego oraz stanisławowskiego, w latach 1941-1945 akcja ukraińska spowodowała śmierć ok. 20-25 tys. Polaków.

Dodatkowo, według szacunków strony polskiej straty poniesione przez polską ludność cywilną w wyniku działalności nacjonalistów ukraińskich w latach 1939-1947 na ziemiach południowo-wschodniej Polski w jej współczesnych granicach mogą zamknąć się liczbą ok. 5-6 tys. osób.

ПРОПОЗИЦІЇ

українських істориків до узгодження теми “Гене́за і перебіг акції ‘Вісла’”

1. Акція “Вісла” була завершальним етапом примусового виселення українців, передбаченого всересневою (1944 року) угодою між комуністичним керівництвом СРСР і Польщі.

2. Акція “Вісла” як депортаційна розроблялася і здійснювалася польською владою, а її виконання координувалися з партійно-державними органами влади Радянського Союзу й мотивувалося необхідністю припинити діяльність УПА, позбавити її соціально-економічної та морально-психологічної підтримки і забезпечити цілісність Польської держави.

3. Внаслідок реалізації акції “Вісла” з південно-східних воєводств Польщі було виселено на західні землі близько 150 тисяч українців з метою їх асиміляції.

4. Акція “Вісла” сприймалася українцями як національна трагедія, оскільки українське населення опинилося за межами свого багатовікового, автохтонного проживання.

5. Під час здійснення переселенської акції “Вісла” мали місце злочини щодо українського населення, вчинені виконавцями акції.

(Підписи)

PROPOZYCJE

historyków polskich do uzgodnień na temat “Geneza i przebieg akcji ‘Wisła’ ”

1. W latach 1944-1947 działalność podziemia OUN-UPA w Polsce stanowiła zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa polskiego.

2. Przeprowadzona w 1947 roku operacja “Wisła” doprowadziła, zgodnie z zamierzonym celem, do likwidacji działalności OUN-UPA na terytorium Polski.

3. Równoległe z likwidacją zbrojnego i cywilnego podziemia ukraińskiego zaplanowano i przeprowadzono przesiedlenie ludności ukraińskiej z południowo-wschodnich terenów Polski na ziemie poniemieckie.

4. Przesiedlenie około 150 tys. ludności ukraińskiej (według oficjalnych danych) w ramach akcji “Wisła” miało na celu pozbawienie podziemia OUN-

UPA zaplecza mobilizacyjnego, materialowego i wywiadowczego.

5. Jednym ze skutków operacji “Wisła” była asymilacja państwowa ludności ukraińskiej.

6. Geneza decyzji o przeprowadzeniu operacji nie jest, w świetle znanych dokumentów, możliwa do precyzyjnego ustalenia.

7. W czasie prowadzenia akcji przesiedlenczej zanotowano przypadki przestępstw i nadużyć.

8. Przecważającej części przesiedlanej ludności ukraińskiej towarzyszyło poczucie krzywdy i osobistej tragedii.

(Podpisy)

УЗГОДЖЕННЯ ПО ТЕМАХ:

Гене́за і перебі́г Акції "Ві́сла" та політи́чні, економі́чні і демографі́чні наслідки Акції "Ві́сла"

Українські і польські історики вважають, що по обох темах повинен бути ухвалений один спільний протокол.

Не зважаючи на складність порушеної в доповідях проблематики, стверджуємо, що сторони спромоглися повністю погодити свої позиції.

Протокол складається з трьох частин:

1. Гене́за та мета. 2. Методи і перебі́г. 3. Наслідки.

I. Гене́за та мета:

1. Не зважаючи на закінчення війни, визначення кордону між СРСР і Польщею, припинення переселення українців до УРСР, українське підпілля продовжувало діяльність на теренах південно-східних воєвідств Польщі. Вона полягала на здійсненні різноманітних акцій проти Польської держави. Та діяльність знаходила підтримку серед тамтешніх українців.

2. У зв'язку з діяльністю українського підпілля на згаданих теренах польські власті, з метою збереження територіальної цілісності, прийняли військово-політичні рішення ввести туди військові сили.

3. Головною метою акції "Вісла" була ліквідація українського підпілля і гарантування безпеки в південно-східних воєвідствах Польщі. На прийняття рішення про проведення акції "Вісла" не мала значення політична орієнтація тодішніх польських властей.

II. Методи і перебі́г акції:

1. Щоб позбавити ОУН і УПА суспільної бази, здійснено переселення польських громадян української національності та змішаних родин на пів-

нічно-західні землі.

2. Для проведення на південно-східних теренах акції "Вісла" польські власті залучили понад 20 тис. солдатів Війська Польського. Корпусу внутрішньої безпеки, прикордонних військ, міліції і Служби безпеки. Складовою частиною протипартизанських дій було виселення, з наступним розпо-рошенням поселенням, близько 150 тис. (за офіційними даними) польських громадян української національності і змішаних родин на північні і західні землі Польщі. Здійснення акції "Вісла" супроводжувалося актами насилля щодо українців.

III. Наслідки:

1. Діяльність українського підпілля і протидія йому з боку польських властей, включно з акцією "Вісла", завдали величезних матеріальних збитків, що спричинилося до зруйнування земель південно-східної Польщі, внаслідок чого наступило погіршення економіки держави.

2. В місцях нового поселення українці отримали господарства, значною мірою знищені. Польська держава надала переселенцям матеріально-фінансову допомогу.

3. Південно-східні землі Польщі мали бути заселені поляками. Поселенська акція не принесла бажаних результатів. Через виселення українців означені терени до сьогоднішнього дня найменш заселені в Польщі.

4. Переселення справило глибоке і тривале відчуття кривди та особистої трагедії у свідомості багатьох переселенців та їх нащадків.

(Підписи)

"СТОРОНИ СПРОМОГЛИСЯ ПОВНІСТЮ ПОГОДИТИ СВОЇ ПОЗИЦІЇ"?!?

Заява українських організацій західньої діаспори щодо повищих узгоджень про акцію "Вісла".

Слова заголовку цієї заяви взято з перших рядків спільного протоколу щодо Акції Вісла, яким закінчено черговий семінар істориків з України і Польщі, що відбувся в рамках серії наукових зустрічей під збіркою назвою "Україна - Польща: важкі питання". Ці зустрічі відбувалися в роках 1996-2001, а організаторами їх було спершу Об'єднання Українців у Польщі та Світовий Союз

Воїнів Армії Крайової, а після виходу на знак протесту Об'єднання — співорганізатором став Волинський Державний Університет.

Десятий спільний українсько-польський семінар з цієї серії, який проходив у Рембертові, що біля Варшави, закінчився, між іншим, підписанням документу "Узгодження по темах Гене́за і перебі́г акції "Вісла" та Політи́чні, економі́чні і демогра-

фічні наслідки акції "Вісла". Документ був надрукований 2 грудня 2001 р. в газеті "Наше Слово" без підписів його авторів.

Викладені в *Узгодженнях* позиції викликають наші глибокий спротив і вимагають публічно зайняти становище у цій справі. Оскільки до сьогодні ні одна громадська організація чи установа в Польщі, ні один професійний історик ані жоден учасник конференції публічно не виступили з заявою на тему стверджень, наявних у цих узгодженнях, нижчепідписані вважають своїм обов'язком публічно зайняти становище й висловити свій рішучий протест і незгоду на вжиті в *Узгодженнях* сформулювання щодо причин, перебігу та наслідків Акції Вісла.

Вжита в *Узгодженнях* аргументація не може бути сприйнята свідомою українською громадськістю насамперед через те, що вона повністю повторює погляди польської шовіністичної публіцистики, нехтуючи при тому наявними документами та науковими роботами, які появились друком в Україні і Польщі протягом останнього десятиріччя. Вважаємо симптоматичним, що серед українських науковців, які брали участь у підготовленні *Узгоджень*, нема тих, хто довгі роки професійно займається дослідженням теми, є натомість багато таких, кому Акція Вісла зовсім чужа як професійно, так і емоційно.

Зокрема, не можемо погодитися з такими сформулюваннями:

I. Генеза та мета:

1. "Не зважаючи на закінчення ..."

Коментар: Цей пункт є типовим публіцистичним способом дезінформації, який групує в одному реченні явища різні за своєю природою, розтягнуті в часі й просторі та з різним відношенням до теми. Зокрема:

а) "*закінчення війни*": Закінчення війни не має прямого відношення до причин активності УПА на Закарпатті. Ані початок війни не вплинув рушійно на постанови УПА на цій території, ані момент закінчення війни не мав впливу на зміну ситуації, яка викликала активність УПА. Ці причини — це вбивства і тероризування мирного українського населення польським збройним підпіллям, польськими рабунковими бандами, відділами НКВД, а потім репресивним апаратом новоствореного польського режиму. Другою основною причиною для збройного опору українців були депортаційні акції, які розпочалися в 1944 р. і

тривали аж до 1952 р. Обі причини для бойових дій УПА існували до закінчення війни і не перестали існувати після формального проголошення її кінця. Додаймо тут, що не було миру та спокою також на етнічних польських землях держави, де обставини часто нагадували стан громадянської війни. Всупереч навіюваному в *Узгодженнях* погляду, це не лише Закарпаття заколочувало "процес мирного воздвиження держави після страхів війни". У той час неспокій панував на більшій частині території польської держави.

б) "*визначення кордону*": Аргумент про встановлений кордон є неісторичний. Встановлення кордону між Польщею і СРСР було не одноразовим актом, але процесом, який тривав від липня 1944 р. до вересня 1951 р. Протягом цього часу мінялася концепція кордону, його вигляд та лінія і правове та міжнародне закріплення. Не від речі буде тут додати, що цей кордон аж до шісної осені 1945 р. охоронявся виключно військами НКВД, з якими в той час УПА на Закарпатті вела найбільш криваві бої.

в) "*припинення переселення*":

Припинення переселення в кінці 1946 р. не означало його закінчення. Депортаційні акції, які розпочалися осінню 1944 року, мали кілька фаз і етапів, аж до повного їх припинення. І за кожним разом припинення виявлялися короткотривалими і депортації відновлювалися знову. Для українського населення і для УПА було ясно, що поки на Закарпатті існувало українське населення, доти існувала для нього загроза нових депортацій, а тому й існувала потреба збройного їм протиставлення відділами УПА.

г) Нашу гостру незгоду викликає сформулювання, що відділи УПА здійснювали "різноманітні акції проти Польської держави". Діяльність УПА на Закарпатті не полягала на акціях проти польської держави, але на обороні автохтонного українського населення перед насиллям і перед вигнанням його всупереч його волі і бажанню з рідних земель. Акти злочинів проти українців Закарпаття поповнювали німецькі збройні сили і адміністрація, польське збройне підпілля і банди, советські війська і апарат терору і вешті-решт органи насилля і цивільна адміністрація новоствореної польської держави. Проти всіх їх разом і кожного зокрема боролися відділи УПА. Встановлення того чи іншого режиму на Закарпатті не мало ніякого значення до того часу, поки існувала загроза і переслідування українського населення.

Підбиваючи підсумки слід ствердити, що наявний у першому пункті *Узгоджень* опис ситуації, яка передувала *Акції Вісла*, є повністю хибний. У той час в Польщі не було загальноновизнаної державної структури (велась громадянська війна), кордони не були ані встановлені до кінця фізично, ані закріплені формально-правно, далі існувала загроза нових депортацій, а існуючі державні структури не були в силі гарантувати мирному населенню мінімальний навіть захист — тобто існували усі підстави для продовжування боротьби УПА.

2. "У зв'язку з діяльністю українського підпілля ..."

Коментар: За три перші місяці 1947 року, які передували вбивству ген. Сверчевського, загинуло з рук УПА 3 особи польського цивільного населення, а три загинуло (з сіл Купно, Вовче і Лукове). (CAW, *Sztab Generalny*, IV.500.1/A.131, *Komunikaty o sytuacji operacyjnej i działalności jednostek i formacji na terenach R.P., celem likwidacji band, Komunikaty od Nr. 191 z 3.I.1947 do Nr. 263 z 29.03.1947*, kk. 251-416).

У момент введення на Закерзоння 20-тисячного військового контингенту польських збройних сил і апарату насилля, який названо Оперативна Група "Вісла", збройна активність УПА на цій території майже не існувала. Після депортацій до СРСР півмільйона українців з Закерзоння, відділи УПА змагалися за само своє існування, перейшовши повністю до дефенсивних форм боротьби. Підтверджують це як польські військові документи, так і упівські. Наприклад:

На два місяці перед початком *Акції Вісла* командир 8-ї дивізії піхоти, яка візьме дуже активну участь в її ході, звітував до Міністерства оборони, що на території розташування його дивізії "панує відносний спокій. Сполучення автомобільне і кінне (...) сьогодні відбувається нормально. (...) Територія є опанована військом і силами безпеки, а бандитські групи, які появляються вряди-годи в південній та південно-східній прикордонній смузі, є надалі гнані нашими відділами та нищені. (...) Щоб остаточно знищити рештки банд, які існують на тутешній території, вистачать сили прикордонних та залізничних військ, міліції та апарату безпеки, які тут знаходяться". (CAW, *Sztab Generalny*, IV.III.630, *Raport d-cy 8 DP do min. Obrony Narodowej*, 10.II.47, k.237).

В іншому документі читаємо, що засідка на ген. Сверчевського "була першим (підкр. наше. — Авт.) випадком офенсивної діяльності з боку

банд, які до того часу ухилялися від сутичок з відділами ВП", тобто через повних перших три місяці 1947 р. активність УПА зводилась виключно до дефенсивних акцій. (CAW, IV.502.1, т. 204, *Sprawozdanie miesięczne Zarządu Polit.-Wych. WOP za okres od 1 do 31 marca 1947 roku*, k. 5).

Причину такому стані справ вияснює документ УПА, в якому повністю викладена плятформа поведінки відділів УПА у 1947 році. Ось яку тактику на літо 1947 року наказало командування УПА підпорядкованим собі відділам на Закерзонні:

1. "Направити взуття і одяг (...).

2. Не вести зачіпних боїв, хіба що треба щось роздобути або час від часу загамувати зухвалість ворога і його розпасання в терені (тоді засідка). (...).

3. Замість вести політичну роботу серед польського населення, робити "рейди" (пропагандивні — Ред.) на польські терени. Вести себе коректно, не провадити відплатних і карних акцій. (...)" (CAW, IV.500.1/A т. 131, *Wyciągi z dokumentów U.P.A.*, k. 164).

Не дивлячись на майже повну пасивність УПА в першій чверті 1947 р., політбюро Польської Робітничої Партії підняло 27 березня 1947 р. рішення про виселення українського населення. День пізніше загинув у невияснених по сьогоднішній день обставинах ген. Сверчевський, що стало претекстом для початку спонсорованого державою терору проти українців.

Не витримує також критики аргумент про "збереження територіальної цілісності". У 1947 році Закерзоння могло б бути прилучене хіба що тільки до СРСР, а це навряд чи могло бути метою діяльності відділів УПА...

За існуючих на кінець 1946 і з початком 1947 р. обставин, введення додаткових величезних військових сил на територію Закерзоння не мало ніяких мілітарних основ. Військові частини УПА нараховували на той час не більше 900-1000 стрільців у відділах, розкинутих по території 19.000 кв. км, тому будування з польського боку 20-кратної переваги над противником для забезпечення успіху операції суперечить будь-яким існуючим правилам військового мистецтва. Зосередження на Закерзонні так великого контингенту військових сил не можна зрозуміти ані знайти йому виправдання в мілітарному аспекті. Натомість така концентрація військ легко виправдовується, коли брати до уваги завдання депортації в корот-

кому часі великих мас цивільного населення. Тому Оперативна Група "Вісла" — це сила не для побороювання українського підпілля на Закерзонні, але ударна військова група для етнічної чистки всього українського населення цих земель. Єдиним застосованим критерієм для депортацій був критерій етнічний, тому депортуванню підлягали також з-посеред українців комуністи, державні службовці, бувші воїни Червоної Армії і польського війська, міліціонери — тобто кожна особа, ідентифікована як українсьць.

3. *"Головною метою акції "Вісла" була ліквідація українського підпілля"*

Коментар: Головною метою Акції Вісла було "вирішити остаточно українське питання" в Польщі. Саме таке завдання поставлено в документі *Проект організації спеціальної акції "Схід" (Akcja Wisła. Dokumenty. Opracowanie Eugeniusz Misło, dok #42, str. 93)*, який поклав підстави депортації українців з Закерзоння у 1947 р. На першому місці стоїть у ньому завдання депортацій, а щойно на п'ятому згадується про побороювання збройного українського підпілля. Точно такі критерії і пріоритети бачимо в самому ході Акції Вісла. Діяльність Оперативної Групи "Вісла" почалась від поголового виселювання українських сіл, і закінчилась з моментом виселення останніх скупчень українців, не дивлячись на факт, що відділи УПА далі існували й були спроможні на військові акції. Промовистий є факт, що протягом двох тижнів після розпуснення ОГ "Вісла", польське військо мало вбитими в сутичках з УПА половину того числа, що втратило за весь хід *Операції Вісла*. Під час *Операції Вісла* польська сторона втратила вбитими всього 69 осіб, що на тримісячну військову операцію силами 6 дивізій є числом так незначним, що вказує на майже повну відсутність суто військових операцій. Як і попередніми разами (виселення 1945 р., операція "Жешув", план операції "R", підготований KBW), так і під час *Операції Вісла*, польські збройні сили показали, що депортації цивільного населення бачились їм легшим і безпечнішим способом виконання завдання, ніж збройна боротьба з партизанськими відділами.

Підбиваючи підсумки треба ще раз наголосити, що в *Операції Вісла* не йшлося про побороення УПА, але про остаточно вирішення українського питання в Польщі. Прикінцевим результатом мала бути повна асиміляція і ополячення, а депортації були тільки першим кроком на цьому шляху.

II. Методи і перебіг акції:

1. *"Щоб позбавити ОУН і УПА суспільної бази..."*

Коментар: Насильне виселення усієї популяції з території величиною половини Швейцарії є еве-нементом у світовій практиці боротьби з партизанськими формуваннями. До такого протипартизанського засобу не вдавався ніякий режим і, до речі, не застосував його також польський режим до своїх співвітчизників на етнічних польських землях, охоплених протикомуністичною партизанкою (Білосточчина чи Подгалє). Ситуація на цих теренах була важчою і більш загрозливою для комуністичної влади, ніж на Закерзонні. Знайшло це віддзеркалення в поділі країни Державною Комісією Безпеки на три райони щодо рівня загрози. Закерзоння зараховано до району Б, тобто району поміркованої загрози.

Не вважаючи масових депортацій відповідним методом побороювання партизанки, світові є добре відомі практики застосування їх для політичних цілей. Саме такою є *Акція Вісла*, якою керувала політична мета денаціоналізації великої кількості громадян іншої національності, щоб створити одноетнічну польську державу.

2. *"Складовою частиною протипартизанських дій..."*

Коментар: Представлювання в *Узгодженнях* як "складової частини протипартизанських дій" вимоги розпорошення по 2-3 родини депортованих селян за 1000 кілометрів від місця партизанської активності не робить честі інтелектуальним спроможностям авторів цих сформульвань. Розпорошене поселювання вказує однозначно на іншу мету депортацій — асиміляційну і польонізаційну.

III. Наслідки:

1. *"Діяльність українського підпілля і протидія йому з боку польського..."*

Коментар: Активність УПА на Закерзонні мала виїнятково дефенсивний характер і була вона реакцією на антиукраїнські дії, серед інших, і польських властей. В *Узгодженнях* помішано причини з наслідками.

Наголошення в *Узгодженні* "величезних матеріальних збитків" і "погіршення економіки держави" є святим правом поляків спостерігати *Акцію Вісла* в економічному аспекті своєї держави. Натомість обурливим є брак заяви в *Узго-*

джених української сторони про українські втрати — людські, матеріальні, духовні. Через *Акцію Вісла* Україна втратила частину свого етносу, а українці Лемківщини, Перемищини, Холмищини і Підляшшя втратили рідну землю і своє коріння.

2. "Переселення справило глибоке і тривале відчуття кривди..."

Коментар: *Акція Вісла* — це не є *відчуття* кривди і особистої трагедії. Це є *кривда і трагедія*. Для нас *Акція Вісла* і Явожно — це не індивідуальні імпресії кривди, яким можна протиставити об'єктивну правду користей від вигнання нас з рідних хат і земель. *Акція Вісла* і Явожно — це чорна тінь, яка лягла важким тягарем у серця і душі кількох поколінь українців з Надсяння, Холмищини, Лемківщини і Підляшшя. Ця кривда є біль і страждання тисяч вбитих і замучених жителів цих земель та десятки тисяч понівечених долей; збірна трагедія уже чотирьох поколінь закерзонців, яких вирвано з корінням з рідного ґрунту. Нашу спільну трагедію мудро і правдиво схоплюють слова з *Послання Ієрархії Української Греко-Католицької Церкви у Польщі в 50-ту річницю Акції Вісла*:

"Виселення в 1947 р. було образою людської гідності кожного депортованого зокрема і всіх разом як народу, як національної меншости. Це зло збільшилось ще запланованим розпорошенням, яке позбавило нас двох підставових для існування будь-якої спільноти речей: зв'язку крові і спільної території. Позбавлення виселених спільноти народу, необхідної для повного розвитку людини, було найганебнішим кроком, розрахованим на поступову втрату тотожності".

Шкода, що не хотіли про це пам'ятати українські учасники конференції.

Нижчепідписані організації вважають, що обстоювати українські позиції, подавати обґрунтовану, сперту на факти і наявний науковий матеріал, українську інтерпретацію подій повинні саме історики з України, присутні при редагуванні *Узгоджень*. На таких конференціях вони повинні представляти українські позиції.

Історики з України, присутні на 10-ій конференції, не спромоглися на власні слова про *Акцію Вісла*. У цій ситуації їм не завадило б скористатися готовими формулами, з якими виступила польська сторона відносно подій на Волині. Парфразуючи польські слова, українське становище щодо *Акції Вісла* могло б мати таку постать:

Акція Вісла мала усі ознаки етнічної чистки — запланованої, керованої і координованої польською владою при повній підтримці польського суспільства. Фізичне усунення українського елементу з українських земель Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмищини і Підляшшя супроводилося нищенням матеріальних слідів українського існування на цій території. Усі ці заходи мали на меті знищення українського етносу, який проживав на етнічних українських землях, а які після війни увійшли в склад польської держави. Землі Закерзоння мали бути заселені польським етнічним елементом і спольонізовані. Прикінцевим результатом *Операції Вісла* мала бути повна асиміляція і денаціоналізація депортованих українців.

Дії з українського боку на Закерзонні в більшості випадків були реакцією на дії польської сторони і в основному мали оборонний характер.

Узгодження, запропоновані учасниками семінару, мусять бути трактовані саме як такі — як становище **учасників того семінару**, а не як погоджені позиції української і польської сторін щодо генези, перебігу та наслідків *Акції Вісла*. Нижчепідписані організації не можуть сприйняти позицій, зайнятих учасниками семінару з України, як таких, що відстоюють українські інтереси. Учасники семінару з України не мали вірогідного мандату представляти українську сторону в цьому спорі і виявились неспроможними морально та інтелектуально подолати цьому відповідальному завданню.

Питання про причини, перебіг і наслідки *Акції Вісла* вважаємо далі відкритим. Воно далі повинно бути публічно обговорюване на зустрічах як наукового, так політичного характеру. Щоб конференції політичного характеру мали повну вірогідність, на них не може забракнути представників потерпілих в акції "Вісла", натомість конференції суто наукового характеру повинні включати в першу чергу тих науковців, які займаються цією темою науково і мають про неї друковані роботи. Такі конференції повинні бути відкриті для всіх зацікавлених темою професійно, в тому числі й для науковців з-поза Польщі і України.

Об'єднання Українців "Закерзоння"
Об'єднання Лемків Канади
Організація Оборони Лемківщини в Америці
Земляцтво "Перемищина"

ЮВІЛЕЙ 100-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ о. МИХАЙЛА БЛАЗОВСЬКОГО

*“Пам'ять потрібна не мертвим, а живим, тим, за яких мертві поклали
своє життя і добре, що про них живі мають пам'ять незабуту”.*

Роман Ратушний

Сповнімо ж і ми обов'язок перед мертвими, щоб живі і народжені їх собі пригадали. Вони ж стояли на смерть, за те, щоб ми могли вільно жити. 2002 рік багатий на ювілеї, які дають змогу пригадати собі визначних діячів в нашій історії, особливо з визвольних змагань, які прислужилися своїм життям і діяльністю та заслуговують на нашу пам'ять і увагу. Доба, яка залишилася позаду нас, доба комуністичної інквізиції була жорстокою на всій території російської червоної імперії. Вона все робила, щоб стерти в нашій пам'яті наші визвольні змагання, а наших визволителів називано бандитами, а справжніх бандитів і злочинців називано героями. Тому й не дивно, що наше молоде покоління важко розбирається, а хто ж справжній герой народу, а хто її кат.

В період національного культурного відродження, нашим завданням є дослідити, а при тому розмежувати правду від брехні і повернути пам'ять тих найяскравіших особистостей, які відіграли в історії нашого народу почесне і заслужене місце. До таких постатей належить зарахувати о. Михайла Блазовського за псевдонімом “Сноб'яка”. Це унікальний душпастир щодо значимості і внеску у визвольних змаганнях 40-х років. Простеживши численну літературу, доходжу до висновку, що цей священник відзначався неабиякою мужністю, відвагою, відданістю, патріотизмом і іліхетністю у визвольних змаганнях в рядах УПА. Нам відомі імена організаторів ОУН-УПА нашого збройного підпілля, алеж пора показати й імена тих, хто забезпечував духово і уможлиблював цю славетну революційну діяльність нашого підпілля. Серед численних свідомих національно наших священників, таких як о. д-р Іван Гриньох, Юліян Криницький, Василь Шевчук “Кадуло”, Адам Слюсарчик “Роман” та багато інших, до цього грона належав також о. Михайло Блазовський “Сноб'яка”.

Народився він 3 серпня 1902 року, в бідній, але національно свідомій родині в селі Заріччя коло Золочева. Від наймолодших років, початкової школи, а згодом гімназії, включився він в молодечий просвітницький український рух. Допомігав організувати і був виконавцем у різних релігійно-національних імпрезах. Належав до Пласту і був його активним членом. По закінченню успішно гімназії, він студіював у Львівський духовій семінарії, яку завершив в 1931 році і був висвячений на священника. На пропозицію Митрополита Андрея Шенгитського він був покликаний, як талановитий організатор на віце-канцлера Митрополичої консисторії у Львові, а згодом став духовником Малої Семінарії. На своїх становищах отець Михайло вив'язувався взірцево.

В семінарії він себе почав проявляти як знаменитий педагог, який намагався зміцнити й розвинути все позитивне, а тамувати у студентів все негативне. При тому він був добрий проповідник і вмів захопити своїх слухачів і донести до їх відома те, що мало ключову позицію у виховному процесі. З приходом німецької окупації в 1941 р. о. Михайла перенесено на парафію у Красне між Золочевим і Львовом. На цій парафії о. Михайло познайомився з провідними діячами ОУН, які стояли напередодні організування УПА. Тому й в 1943 році о. Михайло переходить на душпастирську працю в Карпати до бойківського села Сможе, де в поближких лісах переводився вишкіл майбутніх збройних сил УПА. В тих вишколах, як капелян священник о. М. Блазовський “Сноб'як” брав активну участь і далі працював на своїй парафії. Засмакувавши партизанського твердого життя він почав з нима ділити спільну долю, допомагаючи їм так релігійним словом, як і патріотично-історичною літературою.

Вшановують борців за волю України...

7-го липня 2002 р. українська громада чисельно взяла участь у посвяченні могил вояків УПА у Пикуличах, б. Перемишля (Польща).

Фота: М. Райтар.

Промовляє Митрополит Іван Мартиняк.

З наближенням в 1944 р. російсько-більшовицького фронту, запропоновано о. М. Блазовському податися на Захід, щоб уникнути репресій московських катів. Мимо загрози о. Михайло категорично відмовився їхати на захід. Стверджуючи, “що історію треба приймати такою, яка приходить. Їй треба виходити на зустріч, а не від неї втікати, я не можу залишити свій народ, коли він є в потребі”. Під час фронту і після вже нової більшовицької окупації о. “Сноб’як” з подвоєними силами включився в підпільну працю повстанців. Уділяючи душпастирську опіку повстанцям, поширював пропагандивну літературу, опрацьовував статті і відозви, уділяв допомоги пораненим і хоронив загиблих повстанців.

Найбільшим болісним першим ударом для о. “Сноб’яка” був арешт 9 травня 1944 р. Преосв. Митрополита Йосифа Сліпого і єпископів Преосв. Никити Будку, Миколи Чарнецького, Григорія Хомишина, Івана Лятишевського, Йосафата Коциловського, Григорія Лакоти

та інших. Другим ударом був псевдо-Собор у Львові від 8 до 10 березня 1946 року, насиллям якого, за допомогою російського православ’я і злочинних органів НКВД та родимого слабодуха д-ра о. Костельника, зліквідовано УГКЦ. Цей абсурдний акт о. “Сноб’як” називав у своїх зверненнях канонічним безглуздом, театральним цирком, до якого режисерію написано в Москві.

Після ліквідації греко-католицької церкви московський окупаційний режим посилив свої бойові операції проти українського підпілля УПА. Безустанні облави вишколених червоноармійців, садистичне знущення з полоненими повстанцями, маневрування із зрадниками. За голову одного повстанця більшовицькі кати платили 1000 рублів. В тих умовах життя повстанців було надзвичайно важке, а в тому і життя 45-літнього душпастиря о. “Сноб’яка”. Часто доводилось міняти місце заквартирування, переходити і поконувати ворожі засіди, які були не лише організовані чисельнішими загонами, але і краще ці ворожі загоны були озброєні.

Найтрагічнішою для нашого народу оказалась ворожа засідка у селі Погарі, де підрозділ 91-го стрілецького полку військ НКВД під командуванням капітана Лебодніка 2 квітня 1949 року заскочив повстанців і о. Михайло Блазовський “Сноб’як” разом з братами Василем і Ярославом Краснянськими, Василем Дубом з Оряви та Павлом Арендачом в нерівному бою загинули героїською смертю. Бій був жорстокий, та сили ворога десятикратно вищі. Кати, за звичкою, із полеглих зняли одяг і в Тухольці виставили їх тіла на посміховище перед гарнізоном на схрещенню доріг. З укриття обсервуючи, чи хтось не наважиться вбитих забрати. Такі практики вони стосували в Заліщиках, Злочеві, Бережанах, Перемишлянах та інших місцевостях Західної України.

За кілька днів московські фашисти зарядили перевести останки повстанців до Славська, Сколівського району і там ще додатково коротко виставили тіла на страшний глум. Важко повірити, до яких методів чекісти могли додуматись. В Славську кати допроваджували спеціально вишколених і зголодженних коней, які просто обгризували людське тіло. На таке видовище приганяли людей і глозували на доброму підпиткові чекісти над вбитими. Пригнані під автоматами люди, молилися над страшною наругою, над доконуваними звірствами.

І справді Максим Горький писав: “Російський народ — глибоко нещасливий народ, але й глибоко нечистий, грубий, і головне брехливий дикун, якого вдача жорстока з диявольською вигадливістю”. Після таких фашистських метод, коли тіло було вщент змасакроване, тоді кості закопувано. В історії людства були більші і менші імперії, які винищували своїх підданих та невільників. Були також дикі кочові орди, які теж мордували завойовані ними народи. Однак жодна із тих імперій чи кочових орд, за історичну пам’ять не поводи́ла себе так, як це робила Росія на нашій землі. Всяка звірина та інша тварина є обмежена інстинктом від сваволі, який не допускає вбивства за ради самого вбивства і знущення над своєю, вже мертвою жертвою. В кожній людині є зерно душі, є якась досто́йність, на жаль, таких рис російські нападки не посідали. Визначний британський

народознавець Геролд Ленб, який був у московщині і обширно досліджував москвитинів біля трста літ тому, написав велику монументальну працю під назвою “Похід Московії”, в якій знаменито описав вдачу москалів. Дехто може заперечувати, що не слід цього питання узагальнювати на весь російський народ, але ж ці позитивні постатті якомсь протестують проти злочинів чинених їхніми земляками, проти агресії інших народів.

Наближається 60-річчя повстання УПА, хотілося щоб вшанувати цей ювілей якимось ділом. Можна б було за взірцем о. Івана Лебедовича, автора книги “Полеві духовники УГА”, видати подібну книгу, чи черговий “Літопис УПА”, в якому згадати всіх наших призабутих священиків, які віддали своє життя за Христову віру і за волю України в УПА, або карались за ідею Вільної України; згадати священиків-мучеників, які були мордовані, мучені голодомором по тюрмах, яких кості розпинали і ломали навіть кінські зуби, або живцем кидали в палаючий вогонь, а потім над мертвими знущались в садистичний спосіб. Всім духовним, які пережили малтрилогію під час визвольних змагань під час Другої світової війни, така книга була б на їхні могили найкращим пам’ятником.

Ярослав Стех

Шануйте борців за волю України!

“В РЯДАХ УПА”

Том II

**Збірка спо́минів колишніх вояків УПА
з теренів Лемківщини і Перемищини.**

**Книжка вийшла накладом Товариства
Вояків УПА в Америці з датою 1999 року на 604
сторінках друку, в твердій оправі.**

**Придбайте цю книжку для себе і своїх
рідних. Ціна: 25 дол. плюс 3 дол. з пересилкою.
Замовлення шліть на адресу:**

ODLWU, Inc.

P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011

Чеки просимо виписувати на ODLWU

XXVIth NATIONAL CONVENTION
of the ORGANIZATION for DEFENSE of LEMKO WESTERN UKRAINE
will be held

on Saturday, November 9, 2002
at RAMADA CONFERENCE CENTER
ROUTE 10 WEST, EAST HANOVER, NJ

Guest speaker: Prof. Ivan Shcherba (Lviv, Ukraine), President of SFULO

POLISH PRESIDENT CONDEMNS “OPERATION VISTULA”

President Aleksander Kwasniewski expressed regret over “Operation Vistula” – a forced expulsion by the communist authorities in 1947 of some 140,000 ethnic Ukrainians from their native areas in the southeastern part of the country to Poland’s newly acquired northern and western territories, the so-called Recovered Lands, Polish media reported. In a letter to the National Remembrance Institute (IPN) and participants in the IPN-organized conference on “Operation Vistula” in Krasieczyn near Przemyśl (southeastern Poland), Kwasniewski wrote:

“On behalf of the Polish Republic, I would like to express regret to all those who were wronged by [this operation]... The infamous “Operation Vistula” is a symbol of the abominable deeds perpetrated by the communist authorities against Polish citizens of Ukrainian origin... It was believed for years that “Operation Vistula” was the revenge for the slaughter of Poles by the Ukrainian Insurgent Army (UPA) in the east in 1943-44. Such a reasoning is fallacious and ethically inadmissible. It [involves] a principle of group accountability with which we cannot agree. The slaughter of Poles

cannot serve as an excuse for the brutal pacification of Ukrainian villages and the expulsion of populace. "Operation Vistula" should be condemned".

Professor Eugeniusz Mironowicz from Bialystok University, a historian specializing in the Polish communist authorities' policies vis-a-vis the country's ethnic minorities, presented a political background of "Operation Vistula" at the conference in Krasiczyn. Mironowicz argued that the Polish authorities were determined to solve the problem of the Ukrainian minority by resettlement immediately after the liberation of Poland from the Nazis. In September 1944, the Polish Committee of National Liberation (an interim governing body) signed accords with the governments of the Soviet republics of Ukraine, Belarus, and Lithuania on repatriation and exchange of population. In theory, the repatriation process should have been voluntary, but in practice forcible and violent methods were applied to Ukrainians, who were decidedly unenthusiastic about resettling in the Ukrainian SSR.

In 1944, the government tried to prompt Ukrainians to leave their villages in the Bieszczady Mountains by increasing taxes and quotas of compulsory supplies of agricultural products to the state. This policy proved to be only partly successful: in 1944, some 80,000 Ukrainians of the estimated community of 600,000 left Poland for the Soviet Union. In 1945, the government sent considerable armed forces to the southeastern part of the country. In the autumn of 1945, these troops joined police, security-service forces, and border guards in the compulsory relocation of Ukrainians to the Soviet Union. There were many fights between Polish troops and UPA guerrillas who wanted to prevent the resettlement. The peak of the deportation of Ukrainians to the Soviet Union occurred in the autumn of 1946, when some 200,000 people were relocated within four months. In total, according to official data, some 490,000 Ukrainians were expelled from Poland to the Ukrainian SSR.

According to Mironowicz, in November 1946 the General Staff of the Polish army proposed to the government to dispose of the remaining Ukrainians – and ethnic Lemkos who inhabited the

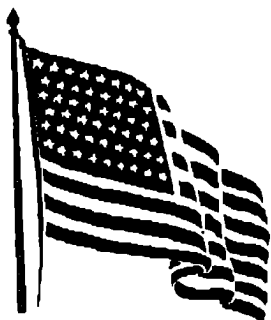
adjacent Beskid Niski region but remained fairly reserved about defining themselves as Ukrainians and supporting UPA fighters – by way of "internal deportation". The "internal deportation" meant a compulsory dissipated resettlement of some 140,000 people in Poland's Recovered Lands. The government made a formal decision on the deportation of Ukrainians in the spring of 1947. Polish textbooks of history assert that official go-ahead for "Operation Vistula" was given a day after the assassination of General Karol Swierczewski – Poland's deputy defense minister – by the UPA in an ambush in the Bieszczady Mountains on 28 March 1947. Mironowicz said the killing of Swierczewski served as a convenient pretext for the communist authorities to launch a drastic resettlement operation, but that were made on the deportation earlier. "Operation Vistula" began on 28 April 1947.

The newly appointed Ukrainian ambassador to Poland, Oleksandr Nykonenko, also sent a letter to conference in Krasiczyn. Nykonenko wrote that Kwasniewski's apology is an important step in assessing the Polish communist regime's crimes against ethnic Ukrainians. "There is a lot being done to overcome "ghosts of the past" in Poland and in Ukraine", PAP quoted from Nykonenko's letter.

Some Polish media noted, however, that while Poland is really doing a lot to look at its past from a new perspective in a bid to overcome historical barriers to friendly Polish-Ukrainian relations, Ukraine is doing decidedly too little. The private TVN Television, while praising Kwasniewski's statement on "Operation Vistula", commented simultaneously that Warsaw is still waiting for Kyiv's official apology for massacres of the Polish population in Ukraine's Volhynia region in 1943. According to Polish historians, the UPA brutally murdered between 60,000 and 70,000 Polish civilians in Volhynia in 1943. In connection with these massacres, the IPN branch in Lublin has launched an investigation into crimes of genocide committed by Ukrainian nationalists.

*Radio Free Europe / Radio Liberty,
Vol. 4, No. 16, April 23, 2002*

ETERNAL MEMORY TO THE VICTIMS OF SEPTEMBER 11

APPEAL OF THE UKRAINIAN CONGRESS COMMITTEE OF AMERICA

The first solemn anniversary of the September 11 tragedy is fast approaching. That infamous morning the world had been pulled unwillingly into a war, but this time the war was unlike any other in history. There is no enemy as such; it hides behind the image of religion and righteousness, while killing thousands of innocent people and destroying lives of whole countries. The name of this enemy is terrorism.

The Ukrainian community in the United States and the Ukrainian nation have also suffered from the terrorist attack on September 11th: several Ukrainians perished in New York. We will never forget them and will do everything to ensure their memory lives eternally. The Ukrainian nation understands the despair and senseless loss of its brethren very well – for decades the Soviets had been indiscriminately killing Ukrainians who wanted freedom-loving nation.

The Ukrainian Congress Committee of America expresses its most heartfelt condolences to all, whose lives were affected by the horrible tragedies in New York, Washington and Pennsylvania.

On the day of the first anniversary of terrorist attacks, we ask that all Ukrainians in the United States and in Ukraine honor the memory of the innocent victims with a moment of silence. We feel that remembering the victims of terrorism will strengthen our commitment to the struggle for liberation of captive nations around the world and the fight against terrorism.

**The Executive Board of the
Ukrainian Congress Committee of America**

ЛЕМКІВСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ ЯВІРНИК

Закінчення з попереднього числа

Гості приглядалися з нетерпеливістю, що з того виникне, а свашки “ладкали”:

*Пусте же нас, пусте,
Бо нас дощик збив,
Сукні нам помочив.
Наші сукні дорогії,
Самі єдвабнії.*

Врешті-решт староста погодившись зі сватами молодого, випроваджував дівчину молодому.

І так керування весіллям переймав староста, людина балакуча і дотепна. Запрошував він всіх гостей на снідання. Дружба молодого, входячи до хати, тричі робив топірцем знак хреста на дверях. Входили молоді, потім свати з двома короваями – один для гостей, другий для священика. Свашки приспівували:

*Сватоньки молоденьки
Чом ваш коровай маленький?
Чисте кіста не мали,
Чисте 'го жалували?*

У відповідь свати співали:

*І кісто ми мали,
Ани зме 'го не жалували.
Маленькі челісти,
Не хотів нам вилізти.*

Свашки молодії перебивають:

*Чого ви тут пришли,
Чого ви тут сіли?
Що будете їсти,
Ви ту не робили.*

Староста запрошував пригощатися. Коли всі поїли, староста “спрошував” батьків до благословення своїх дітей. Від імені молодих дякував він батькам за виховання. Після благословення молоді кланялися кожному з батьків, цілуючи їх тричі в руки. Свашки приспівували:

*Кланяй же ся Ганусенько
І Янічку низько,
Бо ваша присяга близько.*

Всі виходять до церкви. Надворі мати молодії, одягнувшись в кожух вовною навиворіт,

обкурює свяченим зіллям у кропить все довкола свяченою водою, щоб “відігнати від них нечисті сили”. Обсіває молодих “ярцем”, щоб були щасливі. Вивернутий на лівий бік кожух означає, що мати бажає їм доброго врожаю.

Вінчання в церкві

В церкві молоді чекають на священика в притворі. Священик впроваджує їх перед царські ворота, а хор співає: “Блаженні ті, що бояться Господа...”. Після вінчання священик складає молодим побажання.

З вінчанням у Явірнику було пов'язано багато повір'їв, а саме: вважалося, що, коли молода під час вінчання накриє спідницею ноги молодого, або приклякне ноговицею від штанів, “тоді жінки буде зверху”, тобто в сімейному житті буде вона верховодити. Люди ворожили, що, коли в когось з молодих погасне свічка під час вінчання, цей раніше помре. Молодиця крадькома вклала до кишені молодого “кусок” меду, щоб він її більше любив.

Повертаючись зі шлюбу гості співали:

*А до шлюбу єдно,
А зі шлюбу двоє,
Познавай мамонько,
Чи твої обоє.*

Мати зустрічає молодих давнім звичаєм – хлібом і сіллям, складає побажання і подає по чарці горілки, яку молоді, скуштувавши, вилівають за себе.

Під час гостини староста, вдаряючи маршалкою по столу, скликає гостей по коровай. Взамін за кусен коровай гості дають молодим гроші.

Зачубини молодії в хаті молодого

В неділю вечером молода їде до хати молодого, де переноситься ціле весілля. Свашки, звертаючись до молодії співають:

*Відділась на мамцю
За ліс, за дубину,
Жебим не ходила*

*До тя на гостину.
Я ліс перескочу
Дубину омину,
Я до тебе мамцю
Прийду на гостину*

Молодій важко розставатися зі своїми рідними. Прощається з батьками, сестрами і братами та дальшою родиною, а свашки сумно приспівують:

*Кланяйся доню низько,
Кланяйся родині близько,
Бо ти йдеш вже від неї
До свого мужа гниськи.
Плачуть вікна, плачуть
І рами, і рами,
Нераз си заплачеш,
Як підеш від мами.*

Мати в тому часі готує придане дочки: скриню, подушки, килими, рушники; а свашки “ладкають”:

*Мамуню, татуню
Я ваша дитина,
Ще мі ся належит,
Перина і скриня.*

Підготовлене в “ладі” (скрині) віно молоді мали відвезти до молодого “пропійці”, тобто приданці. Така назва приданців виводиться звідси, що хлопці віддавали молодому віно дівчини тільки тоді, коли той викупив його горілкою, тобто вони “пропивали посаг молоді”.

Зачубини

Кульмінаційним моментом весільного обряду були зачубини, або по-іншому “пов’язування”. Тоді найстарша свашка молоді приносила чепець, хустину і “хімлю”. Опісля знімають барвінковий вінок з голови молоді, спинають волосся “хімлею”, накладають чепець і зав’язують хустку. При зачубинах співають:

*Вчера була дівка зачесана,
А гниський невістка пов’язана.
Вчера була дівка, як та ружа,
А гниський невістка, має мужа.*

Молода плаче, прощаючись зі своєю дівочою свободою.

Після зачубин молода вже не могла ходити з непокритою головою і розпущеною косою. Для заміжньої жінки вважалося це непристойним. Потім староста частує всіх “стільником” (солодкий хліб). Обов’язком старости було слідкувати, щоб нікого не обминути, бо це було б проявом неповаги, а навіть причиною до образи. Роздавання “стільника” закінчувало весільні обрядові звичаї. Музика грала до самого рана. Хлопці співали глузливих пісень:

*Мате черевички
І пончошки сині,
Так вас хлопці люблять,
Як вальбійку свині.*

Звичайно, дівчата не мовчали, а висловлювали свої думки про хлопців у приспівках:

*Явірницькі хлопці
Такі до любління,
Як життя солома
Кровам до доїння.
Явірницькі хлопці
Криві ноги мають,
Як підуть гуляти,
То ся перевертають.*

У понеділок і вівторок відбувалися в хаті молоді й молодого “поправини”, тобто продовження гостювання, але вже без музики.

Населення Явірника і околиць особливу увагу звертало на це, щоб подружжя не заключувалося поміж близькими родичами. За звичаєм, при видаванні заміж дочок мешканці Явірника дотримувалися вікової черговості, тому молодші сестри не могли видаватися раніше від старших. Дівчат з Явірника, які видавалися до іншого села, тамтешні мешканці звали “гірнячками”.

Церковне вінчання і традиційний весільний обряд у Явірнику і Репеді вважалося за сповнення важливості і дійсності шлюбу.

Любомира Тхір

(Календар “Благовіста”, 1992)

ДЕПОРТАЦІЯ ЛЕМКІВ З ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬЩІ В УКРАЇНУ В ПЕРІОД З 1944 ПО 1946 РОКИ

У результаті примусового обміну населенням згідно з Угодою про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР від 9 вересня 1944 року та акції “Вісла” 1947 року, польську частину Лемківщини практично було позбавлено автохтонного населення. У сучасній Польщі лемки проживають переважно на колишніх німецьких землях (західні та північні воєводства), в Україні — в західних (Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська) та південно-східних (Донецька, Одеська, Миколаївська) областях.

Лемки відрізняються від інших субетнічних груп українців деякими специфічними звичаями, традиціями, обрядами, своєрідною говіркою, деталями побуту та матеріальної культури.

Лемки дали українській та світовій культурі багато відомих діячів, зокрема, поета ХV-XVI ст. П. Русина, першого ректора Петербурзького університету М. Балудянського, композитора Д. Бортянського, поета Б. Антонича, співака М. Менцинського, митрополита Й. Сембратовича.

На Установчому з'їзді, що відбувся 10-11 листопада 2001 року у Львові лемки об'єдналися у Всеукраїнське товариство “Лемківщина” на чолі з Олександром Венгриновичем. Лемківські громадські організації існують також у Польщі, Словаччині, США, Канаді, державах колишньої Югославії, які увійшли у Світову федерацію українських лемківських об'єднань (відповідальний секретар СФУЛО Іван Щерба). З 14 членів Президії СФУЛО — 5 представляють США, 3 — Україну, по 2 — Польщу, Словаччину і Канаду.

Передрук — Міжнародний Конгрес “Злагода” № 2 (10) травень 2002.

Зберігаємо правопис оригіналу. — Ред. “Л.”

* Заступник начальника управління Державного комітету України у справах національностей та міграції.

Однак, нелегкі випробування випали на долю українських лемків. Як вже згадувалося, 9 вересня 1944 року була підписана Угода між урядом УРСР і Польським Комітетом Національного визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території України. Як стверджують історичні джерела, за всіма ознаками, це була депортація. Переселення українців з території Польщі до УРСР проводилося трьома етапами.

Перший — з осені 1944 року до літа 1945 року. Декларуючи “повну добровільність”, так званої, як зазначалося в угоді, евакуації населення, акція здійснювалася в умовах суворої зими та триваючої війни. Відбувався сильний тиск зі сторони членів переселенських комісій, які ходили від оселі до оселі, агітували, і залякували тих, хто відмовлявся добровільно їх покидати.

Другий етап переселення відбувався з осені 1945 року до літа 1946 років. Він характеризується тим, що до цих дій, уряд ПНР залучав військові частини. Очевидці-переселенці у своїх спогадах говорять про надзвичайну жорстокість військових під час операції. Відбувалося це приблизно так: на зорі солдати оточували українські села, спочатку забирали тих, хто “добровільно” зголошувався на переселення. Іншу частину — виганяли з осель і підпалювали все село. Людей під конвоєм вели до найближчої залізничної станції, відстань до якої часто була два-три дні пішого ходу. На станціях, також під конвоєм, переселенці чекали по кілька днів (а то й тижнів) на транспортні ешелони. А з тих сіл, що знаходилися неподалік від кордону, переселенців переправляли сухопутними шляхами до УРСР, де вони потрапляли до органів НКВД, де змушували їх підписувати декларації про “добровільне переселення з Польщі в УРСР”. Отже, за своїми формами і методами переселення носило характер військової депортації і цілком не відповідало міжна-

родним принципам проведення переселенських акцій. У такий спосіб до 2 серпня 1946 року в Україну було переселено майже 500 тисяч осіб українського автохтонного населення.

Третій і останній етап депортації припадає на осінь 1946 року. У цей період переселенню були піддані ті особи, котрі якимось чудом ще залишилися на своїх землях (зокрема на Східній Лемківщині).

Питання, що сьогодні порушують українські суспільно-культурні організації “Лемківщина”, “Холмщина”, “Підляшшя” та “Надсяння”, і які стосуються усунення негативних наслідків переселення в 40-х роках, безумовно, мусять бути вирішені, хоча тут є багато труднощів. Слід врахувати весь комплекс питань, включаючи як політико-правову оцінку примусового переселення українців з Лемківщини, Холмщини, Підляшшя, Надсяння, так і надання переселеним та членам їх сімей статусу депортованих.

Над цією проблематикою виконавчі структури вже працюють. Віце-прем’єр-міністром України Володимиром Семиноженком затверджено склад Міжвідомчої робочої групи для вироблення конкретних пропозицій щодо механізму вирішення проблем, пов’язаних з переселенням українців з Польщі в Україну у 1944-1946 рр. на чолі із заступником голови Держкомнаціміграції Раулем Чілачавою. До складу робочої групи увійшли також представники зацікавлених українських суспільно-культурних організацій.

Згідно з дорученням Уряду робочою групою вже розроблено і надіслано на розгляд Кабінету Міністрів України проект Закону України “Про визнання депортованими осіб, примусово переселених у 1944-1946 рр. з території Польщі в Україну”.

Законопроектом передбачено: а) визначення політико-правової оцінки акту переселення; б) надання особам, примусово переселених, статусу депортованих.

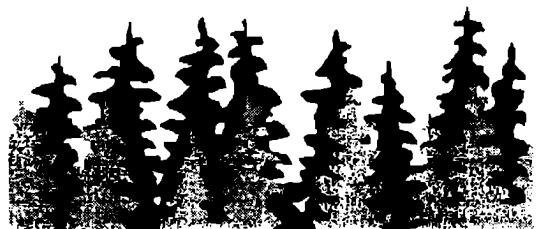
У розробленому законопроекті подаються тлумачення вживаних термінів, зокрема, термін “депортація” визначено, як примусове

позасудове переселення з місць постійного проживання; “депортовані” — особи, які були примусово переселені у 1944-1946 рр. з території Польщі в Україну в позасудовому незаконному порядку; “члени сім’ї” — прямі нащадки (син, донька) депортованих; “територія”, “окрема територія”, “населений пункт” — територія Республіки Польщі з її землями Лемківщини, Холмщини, Підляшшя та Надсяння, населеними українським автохтонним населенням.

Дуже важливо, що законопроектом передбачено компенсацію матеріальних збитків, заподіяних під час депортації. Зокрема наголошується, що “моральні та матеріальні збитки, завдані особам внаслідок депортації, підлягають відшкодуванню”.

За предметом правового регулювання проект належить до пріоритетних гуманітарно-правничих проблем розвитку України, а його прийняття матиме позитивні політичні та правові наслідки для України. Він має істотно поліпшити здійснення правозахисної функції держави та відстоювання природних прав українських субетносів та української нації в сучасному світі; прискорити на рівні нормативно-правового регулювання вирішення всіх питань, пов’язаних з відновленням прав українців, примусово переселених зі своїх етнічних земель.

III Конгрес Світової федерації Українських Лемківських Об’єднань, проведений у травні 2002 року в м. Києві, у черговий раз засвідчив єдність усіх лемківських суспільно-культурних організацій в розбудові високо демократичної незалежної України. Організатори та учасники цього поважного зібрання сподіваються на розуміння їхніх проблем з боку виконавчих та законодавчих структур. Отже, прийняття Закону України “Про визнання депортованими осіб, примусово переселених у 1944-1946 рр. з території Польщі в Україну” — на часі.

* Державний Комітет в справах національностей та міграції.

**Вітання III Конгресові СФУЛО,
що відбувся в Києві 18 і 19 травня 2002 р.**

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

III Конгресу Світової Федерації
Українських Лемківських Об'єднань

Вітаю учасників і гостей представницького форуму впливової й авторитетної організації, яка постійно та активно опікується життям лемків в Україні і за її межами.

Це зібрання стане помітною подією, сприятиме реалізації завдань, що мають велике значення для сьогодення і перспектив існування та розвитку цієї унікальної етнічної групи українського народу.

Сподіваюся, що прийняті Конгресом рішення слугуватимуть дальшому згуртуванню лемків, збереженню їхньої національної культурної спадщини, традиції і звичаїв, зміцненню зв'язків з історичною батьківщиною.

Важливою і невідкладною проблемою залишається подолання наслідків примусового переселення українців з Лемківщини в 40-х роках минулого століття, репресій і гонінь, що зламали долі сотень тисяч людей, розкидали їх по світу. Держава буде предметно підтримувати ваші зусилля в цьому напрямі.

Бажаю вам успішної і конструктивної роботи, енергії та насаги для нових добрих справ.

Л. Кучма

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ

Київ, 18 травня 2002 року

Учасникам III Конгресу Світової Федерації
Українських Лемківських Об'єднань

Шановні учасники III Конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань!

Дорогі друзі!

З особливою приємністю вітаю Вас з початком роботи Вашого чисельного і високоповажного зібрання.

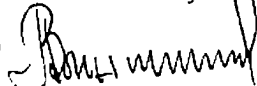
Патріотична, конструктивна і консолідуюча позиція Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО) заслужено користується в Україні незаперечним авторитетом. Як Міністр закордонних справ високо ціную внесок Федерації у розвиток Україною партнерських і добросусідських відносин з країнами Центрально-Східної Європи.

Лемки — це унікальна гілка нашого народу, котра, незважаючи на драматичні ходи історії, прес політичної кон'юктури, репресії та гоніння, не лише зуміла зберегти національну українську ідентичність, але й має всі шанси стати важливим об'єднавчим і гуманізуючим фактором у міждержавних відносинах між Україною, Польщею і Словаччиною.

Лемківська земля подарувала Україні і світу не одне видатне ім'я: Михайло Вербицький, Дмитро Бортнянський, Богдан-Ігор Антонич, Никифор з Криниці, Еммануїл Мисько, сестри Байко та багато-багато інших належать до цвіту української нації.

Користуючись нагодою, хотів би долучити свій голос на підтримку ініціативи щодо створення в Києві належних умов для діяльності товариства "Лемківщина" та увінчення в столиці України видатних лемківських імен.

Бажаю делегатам Конгресу успішної та плідної роботи. Хай реалізуються усі шляхетні помисли, спрямовані на відродження Вашої самобутньої культури і традицій. Нехай із незамулених лемківських джерел Україна завжди черпає життєдайні сили на шляху свого культурного і духовного Ренесансу.

Анатолій Зленко

Шановні учасники Конгресу!

Сердечно вітаю Вас з початком роботи III Конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань.

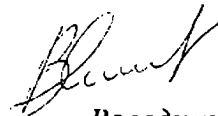
Відродно, що сьогоднішнє зібрання спрямоване на забезпечення згуртованості українців-лемків, яка сприятиме міжнаціональній злагоді в українському суспільстві.

Українці-лемки, які в 1944-1946 роках були примусово переселені з території Польщі в Україну, відчули на собі весь тягар репресій та дискримінації, як і сотні тисяч ні в чому невинних людей, яких спіткала така ж доля.

Хочу запевнити Вас, що держава і надалі забезпечуватиме створення належних економічних та соціальних умов для підтримки українців-лемків.

Бажаю усім учасникам Конгресу результативної роботи, реалізації задумів, творчих знахідок, міцного здоров'я, доброго настрою, родинного благополуччя.

З повагою

Володимир Семиноженко
Віце-прем'єр-міністр України

18 травня 2002 р.
м. Київ

КИЇВСЬКИЙ МІСЬКИЙ
ГОЛОВА

CITY OF KYIV
MAYOR

Учасникам III Конгресу Світової Федерації
Українських Лемківських Об'єднань

Шановні пані та панове!
Дорогі наші земляки українці!

З нагоди проведення у Києві 3-го Конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань хотів би привітати організаторів і учасників цього міжнародного заходу та побажати вам усім плідної роботи, великих творчих успіхів і всього найкращого.

Мене сповнює почуття радості за те, що ви є частиною великої української сім'ї й почуття гордості, що усі ви, будучи достойними громадянами країн, які ви представляєте на конгресі, не перестали бути українцями, пам'ятаєте свої історичні витоки, зберігаєте рідну мову, українські національні звичаї, культуру, традиції. За це вам — синам і дочкам України велика шана і любов Батьківщини.

Своєю працею, особистим прикладом, своїм подвижництвом ви створюєте імідж України як світової держави, яка займає достойне місце в сім'ї націй і народів.

Користуючись нагодою, дозвольте, шановні земляки, поновити глибоку шану та побажати вам наснаги та довгих років служіння людям в ім'я миру і добра на землі.

З повагою

О. Омельченко

**Закликаємо всі складові організації, суб'єкти СФУЛО
присилати дописи з Вашої діяльності на адресу "Лемківщини"
(див. внутрішня обкладинка) або електронною поштою: MDuplak@aol.com
Дякуємо!**

Редакція

ЛЕМКИ НА МАПІ УКРАЇНИ

Достойні лемки і гості Міжнародного Лемківського Конгресу.

Мене прибила сьогодні від Волинської землі, до родини лемків моя давня повага до вас і вашої культури. Серед моїх знайомих виділялися лемки як люди великої людської надійності, що стає щораз рідкіснішим явищем у нашому порізненому, морально розмитому споживацькому світі. Надійності, гідності і артизму.

Центром Другої світової війни була Україна, а лемки були тим етносом української нації, за рахунок яких вівся розмін між політичними силами. Лемків викорінено з їхніх предковічних гір і розкидано по світу, лемків винищено фізично. У відповідь на це слабкий етнос розсіявся б і зник в асиміляції.

А тимчасом лемки створили ядро УПА на західних теренах, а після виселення зберігали своє обличчя там, де опинилися. З приїжджих у Тернопільській чи Львівській областях найлегше було вербувати залякану молодь у стрибки — лемки в антиукраїнські загони не підходили: вони були національно свідомими і релігійно вихованими.

Післявоєнна Україна була буквально заглушена російськими бойовими піснями, підмосковними вечорами і ландишами. Вона наче втратила свій голос. Але тоді заспівали лемки — сестри Байко, і то був наш національний голос, українська лірична пісня. Цілі покоління співали “Гуцулку Ксеню”, “Ой верше мій, верше”, “Полетів бим на край світа”...

Треба віддати належне, лемки потрапляли не тільки в польські, але й у советські політичні лагери. А це теж важливе представництво: це міра національної і людської порядності.

Отже, лемки, в основному викорінені з рідних гір, зі своєї вікової колиски, але на мапі України вони скрізь світяться своєю інтелігентністю, національною виробленістю.

Що діється на мапі України в пост-советський період, де національно безпринципна влада і не пробувала повернути людям пограбоване, ні навіть вибачитись. Фактично всі завоювання насильної русифікації закріплено, і нинішня влада орієнтується не на українських громадян, культурно вироблених і національно свідомих, а, навпаки, на тих самих советизованих і колективізованих “трудящих”, у яких ні національної гідності, ні духовних вартостей. А вони за ту владу, яка при владі.

Схід України змушений щоранку слухати по “Маяку” з Москви старий советський гімн і приймати антиукраїнську дозу агітації. Практично це деморалізація під патронатом Президента.

Там вербують людей у мусульманство, в крішнаїти, в неопоганство, і різні секти червоточать ослаблений організм, який не може чинити опору. Його не лікують, тільки дивуються, чому там голосують за комуністів і за “ЄдУ”. А вони там насправді не помітили, що советської влади вже нема...

Туди охоче переселяли лемків і галичан — у розрахунок, що духовна порожнеча їх поглине. А тим часом саме вони заснували там острівки духовного життя серед зацілілих автохтонів, які зберігають пам’ять і честь.

В нинішніх інтеграційних процесах особистість зберігається там, де вона відбувалася. Етнічні лемки інтегруються в українство, претендуючи на першість серед етнічних груп. Чого вартує той, хто не змагається за першість? Вони інтегруються в світові процеси, бо несуть високу культуру, яка скрізь прийнята. Усі вітри тимчасові, коріння і джерела — вічні.

Я б хотів звернути вашу увагу на книжку Миколи Горбала — “Один з шістдесяти”. Загалом беручи, це повість про лемківську родину, викорінену, переселену і репресовану. В родині засвітилося двоє братів саме тоді, коли їх знищували. Богдан, який не знав знаків і символів нашого світу, тільки щось собі малював, і Микола, якому не дали вчитися на музику і кинули в концлагер — на перевиховання.

Закінчення на стор. 32

* Доктор філософії; доповідь виголошена на III Конгресі Світової Федерації Українських Лемківських Об’єднань в Києві 18 травня 2002 р.

ХРАМ ЛЕМКІВ НА ДОРОЗІ ДО ЗЕМЛІ ОБІТОВАНОЇ

Храм Покрови, що на території Київського Музею народної архітектури у селі Пирогів, є справжнім шедевром дерев'яної сакральної культури лемків. Уже декілька років цей храм, за старанням Київського Товариства "Лемківщина", є не лише музейним експонатом, а й діючою церквою.

Храм розташований на пагорбі у тій живописній місцині Музею, що називають "Карпати". І справді, за рельєфом цей куточок нагадує лемкам втрачений ними край. Таке враження, що легка, філігранна дерев'яна церковця ось-ось підніметься і полине у небесну блакить.

У святу неділеньку 19 травня цього року на Богослужінні було людно, як ніколи. Храм не вмщав усіх, і сотні людей стояли на пагорбах і слухали Літургію через гучномовці. Тут були лемки не лише з України, але й Польщі, Словаччини, Сербії, США, Канади — напередодні в Українському Домі проходив III Конгрес Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань.

Лемки — етнографічна група українства, що споконвічно проживали у найзахіднішій частині Українських Карпат, після Другої Світової війни були насильно виселені зі своїх земель. Поруйновано храми й цвинтарі, сотні сіл залишилися порожніми примарами.

На відкритті Конгресу голова Київського Товариства "Лемківщина" Микола Горбаль, вітаючи усіх лемків від стольного Києва, між іншим сказав: "Ми надто довго ішли сюди. Ішли через вигнання, поневіряння, приниження. І ми

прийшли, щоб сказати сьогодні Києву, Україні, світу, що ми, лемки — є, що нас неможливо знищити. Нас свого часу звинувачено у підтримці й участі в українській національно-визвольній боротьбі. Сьогодні ми можемо пишатися цим. Я кланяюся усім вам, дорогі мої країни-лемки за ваше терпіння, за вашу віру, за вашу гідність".

Тепер у своїй лемківській церковці під Києвом усі вони молилися за Україну та відродження Лемківщини. Літургію відправляли

чотири священики — вихідці з Лемківщини: настоятель храму отець Богдан Чурило, отець Мирон із Польщі, доктор теології отець Роман Мизь із Сербії, та отець Анатолій Дуда — настоятель Львівського лемківського храму.

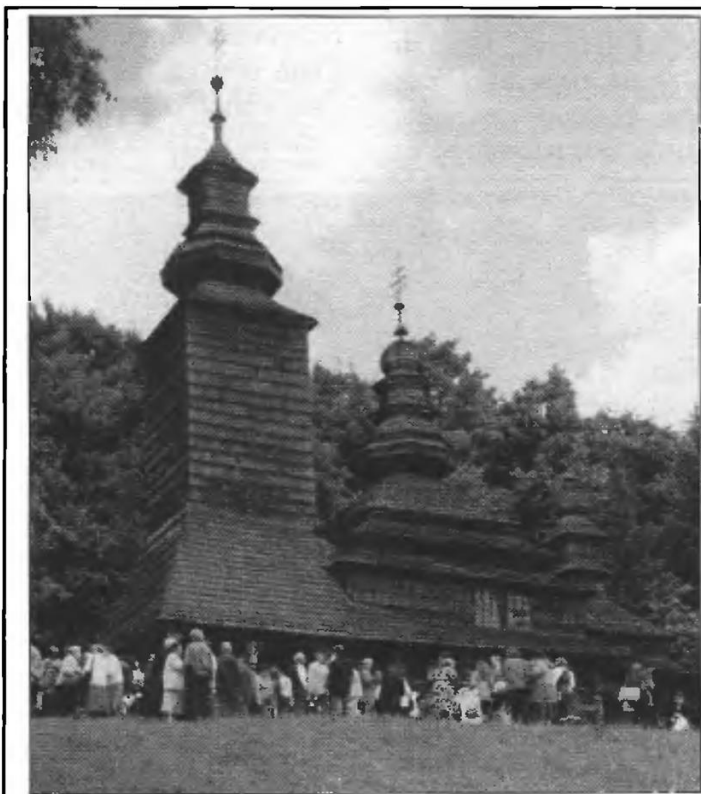
"Нехай буде воля Твоя, Отче Небесний!", — казав наш Спаситель, йдучи на розп'яття. Не дано нам знати Промислу Божого, чому лемки були приречені на вигнання... Але вони трепетно оберігають свою культуру, пам'ять про предків та землю обітовану. Вони, розсіяні по світу,

зуміли згуртуватися, а згодом і створити Світову Федерацію Українських Лемківських Об'єднань, що могло б бути добрим прикладом для усього українства.

...А потім був великий трьохгодинний концерт лемківських фолклорних колективів на Майдані Незалежності. Київ аплодував лемківській пісні та милій лемківській говірці.

З роси і води вам, шановні лемки.

Микола Горбаль

Церква св. Покрови в Пирогові.

Горіли Ватри...

у США

28-30 червня ц.р. на гостинній СУМ-івській Оселі вже вдруге горіла лемківська "Ватра" влаштована заходами Крайової Управи Організації Оборони Лемківщини в Америці, яка була присвячена 55-ій річниці депортаційної акції "Вісла". Замість допису друкуємо віршовану прозу авторства Стефана Курило на лемківській говірці, яку було заплановано зачитати під час "Ватри". — Редакція.

ГОРИ МОЇ!

О, гори ви мої, Карпати! Не прикладайте мі тото до гріха, жем вас так залишил. Бо то втовди виглядало, же ніби то я хотіл Причту блудного сина, з вами си заграти. Жем залишил рідну хижку, рідне село, и вас, ви мої любі Карпати!.. И з хвильом я дожився, року 15-го. А ви, гори, затряслися з грому Акту Воєнного. И люде ся тепер застарали, што то буде з нами?.. Бо трагедія тепер зачалася велика.

И хтож-то они, тоти што нас так зайняли? Люде ся деяки звідували! Та-то шваби, німаки, над нами тепер запанували!.. Нас рабують, и плюндрують, и з людьми, гейби-то з яким товаром собі гандлюють!.. Вшитку молодь ліквідують, на ва-

гони їх ладують, и до Німетчини на примусови роботи, там вшитку пакують!.. Тай та сама трагедія, и над мойом дольом тіж запанувала. И на силу в Німетчину тіж мене забрала. Пробачайте-ж ви Карпати, и село Висова! Жем-ся з вами не попрощал, бо мі силдзи, очі заливало! Як-то село моє од мене-ся оддаляло, и в очах моїх ся-мі уявляло, же село моє, шторас, то меншало. Аж го гори шовком своїм зеленим, в кінці обийняли!..

Тай я тепер як невільник, юж в чужому краю. И далеко я юж тепер, од Рідного Краю!..

Та Бог мене ищи хвильово потішат. Бо в снах моїх, по горах, и стежками мене водит, жеби любов я не призабил до села Висови.

А питання моє спокою не дає. Чи вернуся я ищи даколи до вас? Ви мої чарівні гори Карпати, и село Висова?.. Все в молитвах моїх я тото споминал... А война тота, кажут, Друга Світова.

Трагедії свої витворят, и на цілий світ поширят! Тай вороги, гейби як тота погода, што-рас, то ся змінют! И надіслал дітко на нас тепер іншого ворога... гей ворога. Тай ищи якого! Бо хвалится, же він комуніста! Комуніста-атеїста! Чорти тя там знают. Ми лем едно знаме, же тот наївно нещадний собака не узнає Бога! А може він з пекла насланий? Бог Сьвятий го знає! Бо наши страждання, и нужда нашого Народу го не вдовольняє.

Бо до тих наївно ганебних його плянів ищи-си партнера приєднал. А-жебито ся спільно помстити над нашим Народом!.. Тай виковали на нас трагедію катаклічну, ищи з віків нечувану! А назвали ей "Акція Вісла"... А-жебито наших лем-

Голова КУ ООЛ Зенон Галькович та члени ООЛ під час відкриття Ватри.

ків з їхніх Рідних земель, вшитких до єдного, ген повиселяти. И до сьвіта незнаного, ген на штири вітри їх порозганяти! А землю нашу Сьвату и Рідну, яку-то наши предки в життя виплекали, и яко скарб Божий ей пошанували, кровю и потом своїм зрощали... а тепер тоти-то наївни и нахальні кати хотят тото вшитко собі заграбати! А лемків тих, што-то на західну Польщу прогнали, тай дуже тононько медже поляками їх порозсівали — тай ищи над нима дуже-ся знушають, тай ищи по-просто, не дают їм жити, бо зо вшитких хотят ляхню поробити! А жеби-то ся юж лемки вєце, на свою Рідну землю не пришли молити!

Та лемка нашого гори виплекали, и му силу дали, жеби їх любити! И за жадні скарби їх не замінити! Тож навчили-ся Лемки з біди виховани, як то треба жити. Бо од віків юж наш Нарід терпіл у неволи. Як тоти сироти ми-ся поневірали.

Людски жертви як офіру перед Богом зме скла-дали. И молитовни прозьби до Бога зме заносили, жеби нам допоміг, у свойому на вільности жити!..

Хоц хваляться жида, же сут Богом вибра-ний нарід, але то не-цілком правда. Бо в Бога нема ріжниць. Бо любить Бог и наш Український Нарід! Бо послал Бог и на нього своє Благослов-лення! Бо визначил и для нього ден Радости, Вільности и Незалежности!.. А то на ден: 24-го серпня 1991 року. И дякуєме Тобі, Вселаскавий Боже, жес вислухал наши Благальни Молитви... и болючи наши прозьби, и повтерал-єс нам силдзи, нашого нужденного, поневіраного народу!.. И положил Ти нашу країну на арену рівня, сьвітової слави! Та хоц-то ми, лемки, зверхній усьміх тепер виявляли, та в глибині нашого серця ми зме ищи векшу рану тепер одчували. Бо зме-ся тепер з больом довідали, же вороги нашу землю ищи веце тепер пошарпали, и пофалаткували! Бо нам таке тепер казали, же то ищи, за того грузина, ката и тирана, што го Осиф Сталін називали. Же то він вам вшитко тото повіраблял знали зме за нього, же в того-то тирана, и ката, людина за муху вар-тости не мала... Бо за його-то приказом, в роках 1932 и 33-ім він наложил штучний голод на нашу Країну. И за його поводом з голоду вигинуло понад сім міліонів нашого любого, богомільного та невинного Народу! В додатку знали зме тіж за нього, же він любил-ся руском водком, та ищи и стаканами заливати. Тай и розум свій з том вод-ком затуманювати. И пришло то тепер тому-то ослови таке то на гадку, жеби то кордони України повизначувати... Тай взяв-ся за перо, и зачал шкрябати. Тай и таки-то чуда глупи він вам пона-мазгрювал же ажий-би дзяди під плотом, з того ся сьміяли. Бо таке він вам повіраблял, як би-то живому руки и ноги поодривал! Бо таки землі, як: Лемківщину, Буковину, Закарпаття и частину Гал-етчини, вшитко вам поодривал! Я юш не знам, чом він таку то глупоту ту вифастригувал? Чи то він хотіл за тоти то поодривани землі, за водку да-кому то продати? Та што ищи веце, тото нас тепер цекавит, хто то так ту тепер зарядил, же тепер як повставала вільна Україна, тай пішли за проєктом нашкрябаним пяного Сталіна? Де то поодривани руки и ноги для себе позаберали, а решту гей-би то на сьміх підшмарили, и повіли: а решту, то ваше!..

И ми тепер, лемки, надальше одшмарени. И на дальше сиротом застали! И ми и на дальше нетерпливо ждеме, чи приде ищи даколи тот час, же ми, тоти што ищи на дальше залишени сирота-

ми, поодривани од Рідной Матери — жеби зме-ся ищи даколи до ней притулили и з радости силдзи свої обтерли, и як в цілости, една снільна родина-ся розвеселили!.. А ми тепер тоти лемки, што нас недоля наппа поза кордони порозганяла... Ми и на-дальше становиме собі, же будеме протиставитися проти вшелякой несправедливости! Бо на сьвіті она надальше бушує! Бо і там в Краю, наши побра-тими надальше є гноблени. Єдни під лабом поляків, други під лабом москалів та інших. Де їм и на даль-ше забороняют, ажий и по свому бесідувати. Тай и себе просьвіщати. До Бога ся молити, та Його славити, бо ани не вільно їм-ся три рази хрестити!

Та ищи завдяки тим, хоц зостала їх лем мала горстка, але можна їм признати, то сьвідомий лемко! А яки ту на еміграції ся погромадили, Відділи си позакладали, и назвали їх: Організація Оборони Лемківщини! А то и на то, жеби силь-ними ся стати. Тай и тамтим, што в краю зостали змогли помагати!

Тай и нам ту гнеска припала така то чест такий Відділ звеличати, який то од-сьвядкує свій 45-ть Річний Ювілей.* А який то проробил масу своей мозольной, а Богом похвальной роботи!.. И дай йому Вселаскавий Боже, и надальше, жеби зроснул в векшу силу! И жеби-ся зміг даколи пов-стати! И нашим окупантам отверто сказати — “ти то-такий, и сякий, преч нам з нашої хати”. Лем-ківщина била ищи з діда и прадіда земля України! А вам некресани кати, и з нашої Відчизняной зем-лі, час-ся заберати! А ми ищи вам тото гнеска по-ручаєме, што било колиси повіджено родині “Льо-та”, як ся зо Содоми и Гомори заберали: жеби ся юж веце ту не озерали. Та як то я повище юж над-мінюю, же Бог любить и наш Український Нарід. Бо виявил він свою любов до нього. Та тепер воз-меме собі, як за науку и приклад з пригоди Апо-стола Петра, який то зачал ити по воді до Ісуса. А віра його на Божу поміч зачалася хвилювати, и він зачал потопляти. Та туж наука, з той то пригоди для нас, най-же зостає така — будме ми в 100% сильной віри на Божу поміч. Та єдним словом-би повісти: и з віром на Божу поміч прикладаєме свої руки до похвального діла. А Бог решту вічливо нам допоможе!.. И о зеднання, и злуку вишитких українских земель — в єдну цілість нам завершит!

И з любви и поппани до Лемківщини поклін складат член 2-го Відділу ООЛ з Йонкерс. Н. Й., а Лемко з Висови, Стефан Курило.

---

* 2-ий Відділ у Йонкерс. Н.Й.

в Канаді

*Дургам,
3-5 серпня 2002 р.*

*влаштована
заходами КУ
Об'єднання Лемків
Канади*

*Гурт "Ревілаків"
з Бардеїва, Словаччина.
Ця родина артистів
зачарувала публіку своїм
прекрасним виконанням
народних пісень.*

Фотографії — Петро Лопата
(Новий Шлях)

Серцями, думками повертаємось до гір

Не як проходила Ватра, а чому ми її запалюємо

Дехто вважає, що українці – в своїй же державі – становлять меншину, вже не кажучи про стан української мови на її території. А лемки, які здебільша опинилися через всякі там домовленості про розкороєння етнічних українських земель (втілення старої тактики ділити і панувати) поза межами й Української РСР, і незалежної України, – вони є меншиною і живуть не в СВОЇЙ державі. Ба більше, їх було масово і насильно виселено зі своєї території (Акція "Вісла", коли 150,000-180,000 українців вивезено на ті німецькі території, котрі Захід віддав Польщі після Другої світової війни, де вони були розпорошені так, аби в нових населених пунктах не становили більш ніж 10 відсотків населення); в деяких випадках цілі села затоплені (7 сіл в Старинській долині, сьогодні Словаччина, щоб створити водосховище); навіть цілі села спалені (Польща, с. Терка – майже все населення загнано в одну з хат і живцем всіх спалено); або більшу частину мешканців села замордовано, а решту вигнано (Польща, с. Павлокома).

*Голова КУ ОЛК Андрій Ротко
вітає гостей XVII Лемківської
Ватри в Канаді.*

*Андрій невтомно керує
діяльністю організації з 1997 р.*

У сучасну пору вороги української нації змінили тактику щодо лемків. Тепер діють більш підступно, навіть намагаються доводити, що лемки – це окремий європейський народ: наприклад намагання кодифікувати т.зв. русинську літературну мову, яка створена на основі діалекту української мови з домішками слів з деяких сусідніх держав. Уряди Словацької Республіки і Польщі окремо виділяють кошти з держбюджету на українські організації і ті лемківські та русинські товариства, які настоюють на своїй окремішності, таким чином поставивши обидві сторони в ситуацію постійних сварок над постійно зменшуваним шматком хліба, який їм уряд кине.

Так, я лемко, і буду про це писати, бо я здивований (і захоплений), що вони ще існують. Деякі з них, але це все-таки всього мала горстка, повернулися до своїх оспіваних зелених гір. Пригадую собі історію мистця Никифора (Епіфанія) Дровняка (якого поляки переіменували на "Крініцкі"), який після виселення на німецькі території три рази

Оля Одинська Грод, заступник голови Конгресу Українців Канади, відділ Торонто, вітає гостей Ватри та заохочує лемків включитися до праці КУК. Вона розповіла про діяльність цієї організації і звернула увагу на те, що КУК намагається захистити батька Олі, Василя Одинського, якого безпідставно звинувачує уряд Канади в скоєнні воєнних злочинів під час Другої світової війни. Сама мама Олі походить з Лемківщини, а Оля, ще молодістю студенткою в Саскачеван, Канада, вишила собі цей лемківський одяг.

повертався до рідної Криниці. Двічі був вивезений, а на третій раз поляки вже дали йому спокій. І тут, в Канаді, та туга за рідними Бескидами також примушує лемків запалювати щоліта ту Ватру, аби брати і сестри, які ще там, могли її бачити з далеких гір, з надією, що колись та Атлантида підніметься з-під чужого ярма.

Цьогорічна XVII Лемківська Ватра відбулася 3-5 серпня, серед лісу на оселі "Лемківщина", понад 200 км на північний захід від Торонто, Канада. Ватра проходить під егідою Об'єднання Лемків Канади, складовою організацією Конгресу Українців Канади, яка заснована ще в 1961 р.

Гості Ватри можуть себе вважати особливо щасливими першим виступом в Канаді львівської поп-сенсації Анички – Анни Чеберенчик, яка, крім естрадних, виконує лемківські народні пісні в сучасній обробці. (Читайте з нею ексклюзивне інтерв'ю в наступному числі "Лемківщини".)

Насправді неординарним для канадського слухача був виступ гурту "Ревілаків" з Бардеїва, Словаччина. Ця родина артистів всіх присутніх зачарувала мило звучними гармоніями народних пісень лемківського краю. В їхній творчості, власне, збережено архаїчні вокальні традиції гір, які тонуть під напливом словакізації та модернізації сучасної доби.

В неділю, 4 серпня відбулася Служба Божа, під час якої почав падати сильний дощ. Злива тривала протягом цілої панахиди у пам'ять жертв Акції "Вісла", якій в цьому році сповнилося 55 років. Дощ мов оплакував трагедію лемків, але пам'ять нашу не змив.

Петро Лопата

Павло Лопата, мистець, родом з Лемківщини, біля святкової Ватри. Як старості Ватри, йому було доручено честь її запалити.

Чи Ви вже набули книжку Мирослава Трухана

"УКРАЇНЦІ В ПОЛЬЩІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ, 1944-1984 Р."?

Якщо ні, зробіть це сьогодні.

Книжка в твердій полотняній оправі, понад 400 сторінок.

Ціна 20.00 ам. дол. (+2.50 пересилка).

Замовляти в КУ ООЛ.

ODWLU, Inc., P.O.Box 7, Clifton, NJ 07011

на Рідній Землі

*XX Ювілейна Лемківська "Ватра",
влаштована Об'єднанням Лемків у Польщі,
проходила в днях 19-21 липня у селі Ждиня, на Лемківщині.*

(Фота М. Раймара)

*Український чоловічий хор
з Едмонтону, Канада.*

Хор "Смерек", Клішів.

*"Ослав'яни" з Мокрого.
Керівник Мажена Онишканич.*

Хор "Яворина" з Монастириська, Україна.

ЗБЕРЕЖІМО ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТЬ ЗАДЛЯ ЛЕМКІВЩИНИ

ЗАКЛИК

Нам, лемкам, як складовій частині українського народу, якій у 1944-1947 роках відібрано її спільне місце проживання та спільноту її традицій і культури, необхідно привернути нашу історичну пам'ять, хоча би у її фрагментарній постаті, задля нашого перетривання як групи зі своєю самобутньою культурною тотожністю серед інших груп українського народу. Однак ця пам'ять не спроможна існувати без матеріальних доказів нашої культури та історії. Тому то звертаємось до вас з проханням допомогти здійснити плян привернення нам нашої повнішої тотожності.

Об'єднання Лемків Канади задумало створити архів присвячений Лемківщині у двох формах: матеріальній та електронній.

Звертаємось до вас надсилати нам усякі документи дотичні Лемківщини, побутові фотографії, фотографії одягу та інших матеріальних зразків нашої культури (наприклад речей щоденного вжитку) або їх електронні записи, унікальні пісні (записи на плівках або слова та нотний запис, якщо це можливо), недруковану літературну творчість, розповіді ваших найближчих або односельчан записані на папері або на плівках. Кожний документ, фотографія чи запис будуть вам повернені у ненарушеному стані на вашу адресу після електронного запису та виготовлення копії або цифрової ксерокопії. Об'єднання Лемків Канади дає вам на це гарантію!

Перед висланням просимо, *якщо це можливе*, детально описати кожний документ чи фотографію:

З якої місцевості походить?

Що собою представляє? (Яку подію? Хто є на фотографії? Хто розповідає? і т. п.)

Яка (приблизно) дата документу, фотографії?

Хто є власником? (з докладною адресою, на яку треба повернути пересилку та вашим телефоном для зв'язання з вами)

Якщо не можна деталей встановити, просимо подати які-небудь інформації пов'язані з документом, фотографією, навіть тільки назву місцевості або й нічого, якщо дані невідомі.

Виставка «Лемківщина у старих фотографіях. Земля-житло-люди», яку ми організували на цього-річну XVII Ватру на оселі *Лемківщина* що біля Гановер, Канада є прикладом як спільним зусиллям зможемо зберегти частину нашої історії. У наших плянах є інші виставки для ознайомлення ширшої публіки з культурою Лемківщини, основою яких ляже ваша допомога, за яку заздалегідь дякуємо.

Заохочуємо вас також записувати спогади ваших найближчих на папір або на магнітофонну чи відсокамерну плівку. Записуйте унікальні пісні та спогади про традиції, культуру, історичні події, Акцію «Вісла», Концентраційний табір «Явожно», виселення, перші і дальші роки на західних і північних землях, про все пережите вами, вашими батьками, дідусями і бабусями та родичами. Зберігайте пам'ять про вашу сімейну історію, ваше родинне село/місто, назви його частин, людей, які в ньому жили, їх долі, і т. п. Перекажіть історію своєї місцевості та її традиції своїм наступним поколінням. Не забудьте також поділитись нею з нами. Посилайте нам ваші записи або їх копії!

Ваші посилки адресуйте на координатора задуму, Євгена Ладна, або посилайте їх на адресу голови Об'єднання Лемків Канади, Андрія Ротко.

Evhen Ladna
4319 Bacchus Crescent
Mississauga, Ontario
L4W 2Y2, Canada
E-mail: eladna@sympatico.ca

Andrii Rotko
20 Holbrooke Avenue
Toronto-Etobicoke, Ontario
M8Y 3B2, Canada

Нашим збірним наказом є зберегти історичну пам'ять про найбільш західну гілку українського народу — Лемковину і переказати її наступним поколінням. Ніхто не простить нам безділля.

Пишіть, записуйте! Допоможіть зберегти від забуття!

Головна Управа Об'єднання Лемків Канади

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

СВ. П. АНДРІЙ МОРЯК

У глибокому смутку ділимося болючою вісткою з членством Організації Оборони Лемківщини та всією українською громадою, що 10 липня 2002 р. по короткій недозі упокоївся у Бозі **св. п. Андрій Моряк**.

Покійний Андрій народився 20 червня 1925 року в селі Вільховець на Лемківщині, Сяніцького повіту.

Після закінчення початкової школи в родинному селі продовжував науку в Самбірській гімназії.

Відтак, життєвий шлях молодого Андрія не був легкий. Треба було пережити тяжкі воєнні часи; в 1942 році примусово був вивезений на роботи до Німеччини. З часом, по війні, опинився в Австрії, де перейшов до українського табору міста Лінц та працював в таборівій адміністрації аж до виїзду в 1947 р. до Англії. Там запізнав свою майбутню дружину Мирославу та в 1965 році одружилися. В 1967 р. народилася донька Дануся, а вже в 1969 р. переїхали на постійне життя до

США, поселились у малому містечку Картерет, Н. Дж. Тут прийшов на світ їхній син Зенко.

Покійний Андрій на протязі 30 років працював у місцевій компанії General Motors у Лінден, Н. Дж.

Залишив він у смутку жінку Мирославу, доньку Дану з чоловіком Брусом Стасяк, внуку Стефанію і сина Зенка з жінкою Кімберлен і внуками Андрієм, Александром, Аланною та членів 4-го Відділу ООЛ, де довгі роки виконував функцію секретара.

Похоронні відправи довершили о. Віктор Бек і о. Августин Молодович 15 липня в Українській Католицькій Церкві св. Марії у Картерет.

Тлінні останки спочили на українському цвинтарі у Вудбрич, Н. Дж. Над свіжою могилою від родини, Організації Оборони Лемківщини та української громади прощав Андрія голова 4-го Відділу ООЛ, Василь Матлага.

Нехай гостинна американська земля буде йому легкою. Вічна йому пам'ять.

Від Організації Оборони Лемківщини та земляків складаємо родині глибокі співчуття.

* * *

В пам'ять покійного Андрія Моряка на пресовий фонд журналу "Лемківщина" зложили:

20.00 дол. — 4-ий Відділ ООЛ;

по 10.00 дол. — Іван Васічко, Василь Матлага, Юлія Полянська.

Василь Матлага

Закінчення зі стор. 24.

На поверховий погляд ці паростки знищені дощенту. А ближче — це лемки, які інтегрувалися навіть в советський світ і засвітилися животворними талантами.

Перший малював те справжнє, приховане, чого не бачила юрба, і завдяки зусиллям брата став посмертно відомим митцем, гейби братом відомого Никифора з Криниць. Другий і співає, і урядує в міській раді та у Верховній Раді України, а головне — пише про те справжнє і незнищене, що ясніє на дні душі і на дні пам'яті про той справжній світ, який можливий тільки у згоді з Богом і з духом предків. "Бережіть своє ядро, честь і вроду. І шануймося" — нагадує на хвилі "Свободи" Ірина Халуца, до речі — також з роду лемків.

До шановних дописувачів:

Пригадуємо, що журнал "Лемківщина" є кварталником, що появляється у березні (весна), червні (літо), вересні (осінь) та грудні (зима).

Ласкаво просимо присилати статті/дописи до "Лемківщини" найпізніше місяць до дати публікації журналу.

Статті отримані після речення будуть поміщені у наступному випуску журналу.

Редакція

Час біжить...

Чи ви відновили передплату на журнал
"Лемківщина"?

Якщо ні, зробіть це сьогодні!

Time is running out on your subscription to
"Lemkivshchyna" magazine...

To avoid any interruption in service, simply
complete and mail the card below today.

ACT NOW!

Річна передплата в США — \$15.00 — Annual subscription in the USA

✂-----

Please start/continue my subscription to "Lemkivshchyna" magazine.

Enclosed is a check for \$_____ to cover my subscription for years _____

NAME _____

ADDRESS _____

✂-----

ДО ШАНОВНИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ЖУРНАЛУ "ЛЕМКІВЩИНА"

З початком листопада ц.р. Ви отримаєте нові різдвяні карточки з надією, що Ви їх використаєте, пересилаючи святочні бажання своїм рідним, приятелям і знайомим.

Увесь дохід з продажі карток призначений на пресовий фонд нашого журналу, який неможливо видавати спираючись тільки на передплати.

Ми висилаємо велике число журналу даром в Україну, Польщу, Словаччину і Хорватію. Чисельні листи від читачів засвідчують, що "Лемківщину" радо вітають у своїх хатах.

За Вашу підтримку згори щиро дякуємо!

КУ ООЛ, Редакція і Адміністрація "Л."

Згідно з журналістичною практикою, редакція приймає тільки оригінали статей чи дописів. Статті, які були вислані/надруковані в інших журналах чи часописах не будемо поміщувати.

Редакція не приймає матеріалів не підписаних авторами та застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Прислані матеріали редакція не повертає.

Статті підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції. Редакція не буде поміщувати неввічливих, образливих для кого-небудь висловів.

Передрук матеріалів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної назви журналу.
Адреса: "LEMKIVSHCHYNA" Magazine, P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

"LEMKIVSHCHYNA" Magazine is published quarterly by Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc., P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Subscription Rate, in the United States of America **\$15.00** per year (Bulk mail), in countries other than U.S., annual subscription is **\$16.00** in U.S. currency; single copy: **US \$3.75**.

Квартальник "ЛЕМКІВЩИНА" видає Організація Оборони Лемківщини в Америці.
Адреса: P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Річна передплата: в США **15.00 ам. дол.** звичайною поштою; в країнах поза межами США **16.00 ам. дол.** річно; ціна поодинокого числа **3.75 дол.**

Return to "LEMKIVSHCHYNA"
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

PRSRT STD.
U. S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, NJ
PERMIT No.937

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ	30.00 ам. дол.
<i>(альбомний формат, тверда оправа)</i>	
АННАЛИ, Ч. 4. Матеріали про Лемківщину	15.00 ам. дол.
<i>(тверда, полотняна оправа, 256 стор.)</i>	
АННАЛИ, Ч. 5. Матеріали-документи про Лемківщину	20.00 ам. дол.
<i>(тверда, полотняна оправа, 256 стор.)</i>	
АННАЛИ, Ч. 6. Матеріали-документи про акцію "Вісла"	20.00 ам. дол.
<i>(тверда, полотняна оправа, 267 стор.)</i>	
Марія Остромира. ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ. Повість.....	10.00 ам. дол.
<i>(тверда, кольорова оправа, 264 стор.)</i>	
Т. і М. Лопаткевич. МАЛА САКРАЛЬНА АРХІТЕКТУРА ЛЕМКІВЩИНИ.....	25.00 ам. дол.
<i>(тверда, полотняна оправа, 490 стор.)</i>	
"1947". ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА.....	20.00 ам. дол.
<i>(тверда, полотняна оправа, 648 стор.)</i>	
АКЦІЯ "ВІСЛА". ДОКУМЕНТИ.....	20.00 ам. дол.
<i>(м'яка оправа, стор. 561)</i>	
РІЗЬБАРСТВО ЛЕМКІВЩИНИ.	10.00 ам. дол.
<i>(м'яка оправа, стор. 259)</i>	

До замовлення просимо ласкаво додати 3.00 дол. (до кожної книжки) на покриття коштів пересилки.

Замовляти на адресу:

The Lemko Research Foundation, Inc.
P.O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011

Published by Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc.
P.O. Box 7, Clifton, New Jersey 07011-0007 USA

